

CNEWYLLYN

MEWN GWISG:

842.4/6
3

SEF

CNEWYLLYN GWIRIONEDD

MEWN GWISG O GYNGHANEDD.

NEU

Gafgliad o GAROLAU, a CHERDDI; a rhai

CYWYDDAU, ac ENGLYNION,

Ar amryw Destynau:

Pa rai ni buant Argraphedig o'r blaen.

~~~~~  
Gan ROBERT DAVIES, o Nantglyn. K

~~~~~  
"Y mae amryw ddoniau, eithr yr un
Yspryd." PAUL.

TREFFYNNON:

ARGRAPHWYD GAN E. CARNES;

DROS YR AWDWR.

(PRIS SWLLT.)

CNEWYLLYN

DEWY GWRG:

SET

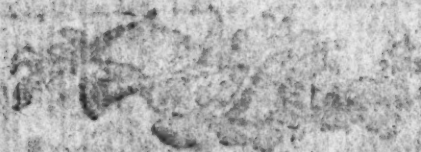
GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF
DEWY GWRG: 1871

GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF
DEWY GWRG: 1871

GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF
DEWY GWRG: 1871

GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF
DEWY GWRG: 1871

GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF
DEWY GWRG: 1871

THE DISTRICT OF

DEWY GWRG: 1871

GOVERNMENT OF THE DISTRICT OF

DEWY GWRG: 1871

RHAGYMADRODD

MAE amryw o'r Cymry, (yn enwedig yr Iengctid) yn hoffi caniadau gwagedd, ynfyd, a masweddol: Pa rai ni cheir eu gwelled yn y Llyfr hwn, rhag i'r cyfryw droi yn ddrewdod, ac yn ddiflafder yn archwaeth eu dysgedigion: yr hyn fydd fier o fod, os Haul y Cyflawnder a lewyrcha i'r meddwl, megis dryg-fawr tomm yr heolydd yngwres yr Haul naturiol.

Mi ddewifwn gael fy esgusodi, na b'ai fwŷ o gywrainded ymadroddion yn fy ngwaith, am na chefais fy ngwisgo ag Addurniadau Dyfgeidiaeth, yr hon yw Llaw-forwyn pob celfyddyd: ond yn hytrach megis cloff heb ei saglau, mi anturiais rod-di'r gwaith canlynol mewn argraphiad, pa un a gynghaneddwyd ynghyntedd nesaf allan yr Awen, heb geisio cadw cyfondeb yr Iaith, (mwy nag eraill om blaen) yn gwbl Berffaith, yn enwedig yn y Carolau a'r Cerddi; eithr yn y Cywyddau, a'r Englynion yn beth man-ylach.

Ond bydded y gwaith fel y b'o, nid oes ammeu na bydd rhai yn fwy parod i bigo ei feiau; nag i greu ei wirioneddau; ond pa waeth? gwir yw'r gwir er ei fathru, ac nid y callaf yw'r diystyrwn mwyaf; ar ba achos y dywedodd.

dywedodd GRONWY OWAIN, with IEUAN FARDD, fel hyn.

"Cwynfan a fu o'r cynfyd

"Gan y Beirdd, ar goegni' byd;

"Er Dofydd, pwy Wr difai

"A fu 'rioed, na feio rai?

"A dian, boed gau, bid gwir,

"Buan ar Fardd y beir;

"Pawb a'i cenfydd, o bydd bai,

"A bawddyn, er na byddai."

Bellach y fath ac yw'r gwaith, wele fi yn ei gyllwyno i'ch dwylaw, gan ddiolch am garedigrwydd fy nghynnorthwywyr; ac rhag fy mod yn gwneud Drws mawr ar gyntedd bychan, mi adawaf y Llyfr i'ch ymgeledd, gan ddymuno iddo fod er diddanwch i amryw, o'r hyn lleiaf na fyddo er gofid i neb, yr hyn yw deifyfiad eich ewyllysiwr da.

ROBERT DAVIES.

NANTGLYN,

TACHWEDD 28, 1798.

D. S. Gwelwyd y buasai Ehwau 'r cynnorthwywyr yn cymeryd gormod o le i'w hargraphu yn y Llyfr.

Lle gwelo'r darlennnydd deallus, Aír, neu Lythyren, o fai'r Argraph-wasg, cymerir yn garedig arno eu di feio a'i bin yigrifenu.

Yn lle (boddlon) darllen (boddlonol) yn y 108 tu dal.
Binell-gyntaf.

ENGLYNION i'r Llyfr hwn, o waith am-
ryw o ewyllyswyr dâ yr Awdwr.

GWELAF gan ROBERT DAFTS, §
Gelfyddwawd:

Gwawl foddawl weddol-bris,
Gwŷr diwael, gwâr a'i dewis,
Gem Aur waith, o Gomer wisg.

Barddwisg, hyfrydwisg, gyfrodedd,---gydwyd
Ag edau'r gynghanedd;
Ni fu'r un gywir-lun wedd,
Wisg iawnach i weis gwynedd.

A fedd hon, wiw fodd hynod,---ag egyr,
Ei gwiwgoeth fyfyrddod,
Haf, a gauaf, glwyfaf glod,
Cnoi allant, y cnewyllod.

Cnewyll, o'r glynn-gyll, glau iawn-goed,
Blasus,
O blefer i bob-oed,
Gwŷn o les i ganol oed,
A rhinwedd mawr i'r hen-oed.

JOHN ROBERTS. o Helygen a'u cant.

A

Englyn a thair Odl gudd. gwel Ramadeg S.R. 134 dal.

ERAILL.

Cynghanedd, iawnwedd i ennyn,----cariad,
 O cerir ei chanlyn,
 Cynnar o'r Wifg, hardd-blifg hyn,
 Cawn allu y Cnewyllyn.

O'r Wifg ireidd-wifg e roddir---Lluniaeth,
 A llawn ei canmolir,
 O gariad pan egorir
 Y Wifg lawn, e gawn y gwir.

Profwn, os holwn sylwedd---y gân oll,
 Gnewyllyn Gwirionedd,
 A chawn o'r Wifg glaer-wifg wledd
 Ar ganghenau, 'r gynghanedd.

Gair mwyn i gall, Gwir mewn gwifg,
 Gair i ddwl a garai ddyfg,
 Gair o wir a gywir wasg,
 I wneud llwydd i Enaid llesg.

Cawn o'r Wifg ffrwyth cynnar waith,
 A CHNEWYLLYN, dillyn doeth,
 Bóddiff rai, a bydd y ffrwyth,
 Gan eu lles, fel gwin a llaeth.

JOHN PARRY, o Lanelian a'u cant.

ERAILL.

CENWYLLYN, gemyn mewn gwifg,

O gariad,

Agorwch yr amwifg,

Cewch harddwaith, araith, eurwifg,

Tew lwch blawd, tawlwch ei blifg.

Cnewyllyn mewn cain allu,—da ddoniau,

Diddanwch i gymru ;

Blaen darddiad y ganiad gu,

Di gerydd yw dy garu,

At y Cymro di falais,

Car Gymru, fwyn-gu da fam,

Car yr Iaith mewn cywir rym,

Car waith Beirdd, weis heirdd eu fwm,

Car lwydd Gwlad, dy Dad er dim.

ROBERT JONES, Llanfannan, a'u cant.

ERAILL.

(hefyd

CNEWYLLYN, Perlyn purlwys, (—teg

Ac afal Paradwys,

Dyna Gemm. a dawn gymmwys,

Mor i bawb, a mawr ei bwys.

Mewn tirion goedfron gauadfrig—cydiodd,

Mal cadwyn blethiedig,

Yn WISG gron, ei bron, a'i brig,
A diddan gyfrodedig.

Gwiw gaerog wê ragorawl,—o drwfiad,
I Drysor hapusawl,
Effod, a gwych hoff deg wawl,
Dawn ymadrodd Dyn meidrawl.

Cynnulliad y Cnewyllyn—Gwirionedd,
Gywrainiol ei blifgyn,
Gafwyd, 's oes neb yn gofyn,
Fawrdda glod, gan Fardd y glynn.

JOHN TOMAS. Pen Ffordd wen, a'u cant

ERAILL.

Cymraegiawl, ddoniawl Ddynion,—arbenig,
Derbyniwch yn gyson,
Anrhegiad, y rhywiogion,
Iach brawf i ddiddana 'ch bron.

Cnewyllyn grawnyn gwirionedd-mewn gwisg
Mwyn gafgyl cynganedd,
O Nant awen, lawen wledd,
Wâr giniaw i wyr gwynedd.

Derbynwch, tegwch nid tyn,—egorwch
I gacrau'r Cnewyllyn.

Cwp

Cwplysgerdd yw mewn plisgyn,
Un teg lwys, o Nant y glyn.

Nid cul y nôd cael o Nant
Y glyn, yn rhwydd glan yw'r hynt,
Hoff hardd gerdd, hyfforddiai gant,
Yn Iaith wiwber Gomer gynt.

JOHN PRICE, Pen ucha Rô, a'u cant.

ERAILL.

'Gorwch na rufwch wir reswm,—brigyn,
Boreu-gerdd yn batrwm,
Mewn goleu, a mwyn gwlm,
Yw hynaws fail, hyn o fwm,

Casgliad o gariad rhagorol,—difai,
O dyhad dymunol,
Praw o'i Synwyr presenol,
Na fid i neb fod yn ol.

EDWART EDWARDS, Llanelwy,
a'u cant.

Cnewyllyn o'r Glyn air glanwifg,—wenwyd
O awen ireiddwifg,
Afiad uniath huanwifg,
A gwir nôdd geir yn y Wifg.

PETER WILLIAMS, a'i cant.

ERAILL gan T. E. o'r Nant,

Gwaeddaf ar Gymreigyddion, — i'f'ulwi:
Ar sylwedd amcanion,
Llyfr y Bardd, llafur a bôn,
Gwir awch astud gorcheftion,

Gorcheftion, tyftion bob tu—dalennau,
Dylanwad Awen-gu,
Mwy amgenach am ganu,
Gydiad faith, nag odid fu.

Odid gu lendid gael undyn—yn awr
Un Awen a *Robyn*,
A da Wyneb di wenwyn,
Bwrdd derw glaer, yw Bardd du'r Glyn.

Nid fal beilch, hynodfawl ben—a ysgwyd,
I esgor llygoden:
Ond grym di graith, gwaith heb gèn,
Sain rywiauwg synwyr A wen.

Mae dynion ym myw doniau—iaith eraill,—
A rith yrrant weithiau,
Yn oneft 'feddwn ninnau,
I'n gwaith, ond un-iaith ein dau.

Ac os Natur bur sy 'n berwi:—Natur
Sydd hynotta'i pherchi;
Natur dw'r yn taer dorri
Neutu 'r nant yw 'n natur ni.

Pwy attal o dâl Dolydd---yr Afon,
A rwyfo dros lennydd?
Pwy ddeil Nant?---pa ddiawl yn nydd.
Gaiff redeg efo Phrydydd?

Gwageddawl fy mawl fu mi---yn ifange,
Anafus ymhonni:
Na cha'lyn, mynych weli
Y fibrwd oer,---sobra di.
T. E. a'u cant.

ERAILL.

Cnewyllyn melyn, canmoler,---mewn gwifg,
Mwyn gyfgod iaith Gomer.
Pen wych Emm, pwy na chymmer,
Ran o byngc yr awen bêr?

C'rolau, cywyddau cu wiwddoeth---reddodd
O riddyn cyfon-ddoeth:
Englynion heirddion hirddoeth,
Cerddi da,---cu urdda doeth.

Wele y Bardd oleu ei ben---unrhwyfsg,
A'i anrheg yn llawen,
Yn ddi nacc boed ei accen
Er lles pob mynwes AMEN.

H. JONES, Glan Conwy, a'u cant.

CYWYD

NEU

Dechreüt

Dechreu Carol Ply- gain, i'w ganu ar

"Miller's Key"

I.

1 **N**AG Ofnwch rai sy'n effro,
I wyllo gyda'r wawr,
O Nefol gaerydd ar foreuddydd,
Mae Newydd yma 'n awr
Fod Ceidwad wedi ei eni
Rhydd ini lwyr ryddhâd,
Gwnaed rhyddid trwyddo
I bawb a gredo
Anturio i wŷydd y Tâd;
O ddedwydd ddydd a ddaeth,
Yn llifo o fêl a llaeth,
Crist mewn cadachau rwymwyd,
Gwaith Diafol a ddatodwydd,
Rhydd godwyd rhai oedd gaeth,
Angylion loywon lun
A byngciodd fawl bob un,
Wrth wel'd y Nefol Dduwdod
O'i ras ar ddaear isod,
Gwedi dod i gadw Dyn.

2 Er dyfod trwy dwyll Diafol
Y cwmp gelymol glwy',
Fe ddaeth drwy gyngor Duw gogoned
I Ddyn ymwared mwy:
Mae Sail yr ail gyfamod

B

Nid

Nid ar ufudd-dod dyn,
 Ond ar oleuddawn yr ail Adda
 Jehofa mawr ei hûn;
 Trwy'r Adda cynta i'n caed,
 A'n llygru ni ynddo wnaed,
 Daeth Adda'r ail i rod-di
 O'i fynwes lawn haelioni
 I'n golchi ddwfr a gwaed;
 Doeth Frenhin daeth ar frÿs,
 I lawr o'i nefol Lÿs,
 I dalu Biliau dyled
 Hîl Adda dan hir ludded,
 A chaled Ing, a chwÿs.

3 O'i gariad anorchfygol,
 At wael ddaearol ddyn,
 Fe gym'rodd bwyfau 'n hanwireddau
 A'n hangau arno 'i hun
 Hen ebyrth ni fu'n abal,
 I gynal yma i gyd,
 Y baich hudol o bechodau,
 A phwyfau beiau'r byd;
 Ond enwog Fâb y Dyn,
 Dan wawd tylawd ei lun,
 A ddÿg ein holl Bechode,
 Ar ben y croesbren diodde,
 Yn hollte 'i gorph ei hun;
 O gwelwn olwg wawr,
 Fod pechod Dyn yn fawr,
 'Roedd gan Lwynogod ffaue,

Ond Jesu dan ei bwyf
Heb lê i roi ben i lawr.

- 4 Pam carwn ninau bechod
Trom bennod, tra fo'm byw?
O achos hwn bu drifftweh Ened
Mor dofted ar fab Duw;
Ein pechod ninau eto,
Yn ei ail groeshoelio fydd,
Nes ymadael, a'i fymudo
Mewn trô maddeuant rhydd;
Cael clwyf, ac yspryd clâ,
I'r llwch a'n gwir wellâ,
Dan gyftudd Enaid unig,
I'r galon llwyr ddrylliedig,
Mae Duw yn feddyg dá;
O'i gariad hael ei hun,
I'r newynog lwythog lun,
Gwnaeth wledd o Basgedigion,
Ac eli o waed ei galon
I glwyfau dyfnion Dyn,

- 5 Os Dynion heddyw 'n gyhoedd
Am Nefoedd ydym ni,
Trown i'w cheilio trwy iachuswerth
Fawr aberth *Calfari*;
Gadawn ein cyhawndere,
A'n cymwysiade os oes,
Ac awn a'n gwaeledd yn ddi gelu
Tan gredu at oen y groes;

Rhaid iddo er ei glod,
 Yn gwbl feddyg fod,
 Ni thâl daioni dynol
 Na hunan anwahanol,
 O dan ei nefol nod;
 Rhai gweigion mae 'n eu gwadd,
 I r wledd o ryfedd radd,
 Sy'n ffrwyth ei ddioddefiade,
 Yn fywyd i blant Ange
 Fe lwyr oddefe ei ladd.

6 Rhaid lladd ein chwant dirgeledd
 A'n llygredd o bob lliw,
 I gael ysprydol wisg briodas,
 Cymdeithas a mab Duw;
 Mae cariad rhad yn rhodio
 Drwy'r byd i guddio bai,
 Tu Dafydd wiwfodd a gryfhodd
 Sŵn lluoedd Saul sy'n llai;
 Mae trystfawr gerbyd rhad,
 Yr Efengyl yn ein gwlad,
 Yn dwyn trylorau filoedd
 Yr Iechydwr iaeth gyhoedd
 Fel mor o ddyfroedd mad;
 Mawriw y môr o waed,
 O yttlys Jesu a gaed,
 A phechaduriaid mawrion,
 O dan ddoluriau duon,
 Yn wnnion ynddo a wnaed.

Run

7 'Run rhinwedd fy eto'n gyflym,
 'Run grym fy ngwaed y groes,
 Mae grafol groeso i bawb a ddelo
 I glirio ei euog loes,
 Mae Crist yn ffordd, yn fywyd,
 Gwirionedd hefyd yw;
 Bu farw'r cyfion dros'r anghyffion,
 Caiff rhai oedd feirwon fyw;
 Mae'n Harglwydd mawr ei hun
 Yn ail—yn dri—yn un,
 Diogel brynedigeth,
 Mae'n bobpeth ac ymhobpeth
 Yn Iachawdwrieth Dyn;
 Mae'n dri i mi'n y Nê,
 Ran fwydd, a llwydd a llê,
 Ond tri yn un'r un enyd,
 'Does Dad na Mab nag ysbryd,
 Da fywyd ond efê

8 Gan ddarfod geni'r Jesu,
 I ni'r ol llygru o'n lle,
 Ein geni ninau golau gwiwles
 I w'r lles o'i fynwes fe,
 Cael myned trwy'r esgorfa,
 A phrofi'r olchfa ffrî,
 Fel delo llygredd dialedd dulid
 Yn ofid mawr i ni;
 I'r blin a'r llawn o' bla
 Mae Duw'n waredwr da,
 Brawd imi'n briod Ened,

Lawenydd

Llawenydd llu o weinied
 Mae'n clywed llais y cla,
 Efe yw'r bywiol bren,
 O bydded ar ei ben
 Goronau fil o foliant,
 Am orfoleddus lwyddiant,
 Ein mwyniant ynddo AMEN.

CAROL PLYGAIN, *i'w ganu a'r*
 "God save the King."

II.

1 DYMA'r Dydd Duw mawr dôd
 Gymorth clir i ganu th clod,
 A pharod ffydd;
 Dyma'r Dydd rhydd fawrhad,
 Ganwyd rhyfedd geidwad rhad,
 Cyn toriad Dydd;
 Clychau Llys soniarus Nêr,
 Fel boreuol Seiniol Ser
 Gynt yn barchus ganent bêr
 Ogoniant byw,
 I'w eu Harglwydd dedwydd dôn
 Union fawl—ninau fôn
 Moli'r un pur Ner Ion
 Ein prynwr yw,

2 Gwnaeth Duw Ddyn ffun hoff wedd,
Mewn hardd lawn urddol hedd,
A'r ei ddelw 'i hun:
Mawr ryfeddod hynod yw,
Heddyw 'n deg wele Duw
Ar Ddelw Dyn;
Llanwodd E'r cysgode i gyd,
Heb werth mwy ebyrth mud,
Wele'r sylwedd claerwedd clyd
Gwir bryd ger bron;
Doethion teg, daethant hwy
I gael gweled yn ddi glwy,
Yn y presyb fal un mwy
Na Salomon

3 Holl Dlodion cleifion clowch,
Llwythog a blinderog dowch,
Deffrowch yn ffri;
Gwahodd ato gall a ffol
Mae 'r Jesu 'nawr, o i ras yn ol
Na 'roswn ni;
T'w'nodd glenui yn ein gwlad,
'Gorwyd drws cariad rhad,
Jesu 'n uno Dyn a'i Dad
A'i haeddiad ef,
Clywn fynegu 'n gu dan ged,
Fod ei law o hyd ar led,
I groesawu pawb a gred,
I noddod Nef.

4 Dyma fugail arail oes,

Di

Di nag rym yn dwyn ei groes
 O dan ein gwraidd;
 Noethi 'ddyndod hynod yw,
 Dysgu bod dan wasg a briw,
 I wifgo ei braidd;
 Ef yw Bugail mawr y byd,
 Gafodd ddyrnod trallod drud;
 Gan gyfiawnder llawnder llied,
 Nes holhai'r llen;
 Gwaed a life o dylle'r dŵr,
 Dros y ddyled galed gŵr,
 Rhyddhaed y porth, i wlad Duw pur
 O led y pen.

5 I Dy ein Tad rhediad rhydd,
 Trown o fwn trueni fydd,
 Ym mae fydd moch;
 Mae lle 'n yr Afon wiwlôn waed
 Yr hon ar galfaria gaed
 Lifeiriol goch:
 Afon dwfr y bywyd yw,
 Nawfodd dan orfedd Duw,
 Pa glefyd byniag e fydd byw
 Yn rhyw dwfr hon;
 Mae miloedd wedi golchi 'n gur,
 Mewn gynau gw'nion loywon lu
 Yn moli'r oen, a'i garu frŷ
 Fyth ger ei fron.

6 Tynner fflam ein natur fflwch,

Dyna

Dyna'n lle, Dyn yn llwch;
 A Duw Ne n llawn,
 Cael anian Crist enwog rodd
 I'n gwraidd ni 'n gywir nodd,
 Te gwywo wnawn;
 Nithio wnair yn noeth o'r nef,
 Gan wynt llym ei wyntyll ef,
 Sawl heb Crist yn Sylfaen gref
 I'w selog roi;
 Troir yr efrai draw ryw ddydd,
 O blith y gwenith, rhagrith rhydd,
 A'r us i'r ffwrn eisiau ffydd,
 I Soar ffoi.

7 Ffynnon groyw ffown i Crist,
 O Sodom Dref sy dwymn drist,
 Symudwn drwy,
 Y golofn deg gu lefn dan
 A'n t'wysa 'n glir tefog lân
 At Jesu a'i glwy:
 Fe fu 'n dioddef hoelion dur,
 Dan law pwys Dial pur,
 A'i roi yn gaeth dan hir gur,
 I'n dwyn o'r goft:
 Efyw'r Arch lwyr barch lân
 I gadw gwawr mawr a mîh
 Drwy daliad hedd, o'r Diluw tân,
 Rhag dialedd toft.

8 Oed ein Ceidwad Deunaw Cant

C

Onid

Onid 'chydig i' pin du ghwant, (1798)

A n trachwant irown :

Mae Barn i'n drysau o fewn cam,

O am neddfa yn ddi nam,

A ph'am na frown?

Llais y gweision, llus y'n gwadd

I Swppwr Crist pura gradd,

Pafgedigion wedi lladd

Sy fewn i'r llenn;

Bogd ein hawl treiddiawl trwy

Efydd, yn Jesu glan a'i glwy,

Mynnu math ymuno mwy,

AMEN AMEN.

CAROL PLYGAIN, i'w gamu a'r

"Y Galon Lawen, neu Ymdaith

Treffynnon."

III.

1 DEFEROWN, a down drwy ffydd

Ym min y dydd, mae Newydd da,

Fod Prynwyr Rhoddwr rhad,

A cheidwad a'n lachâ;

Mae heddyw 'n ddydd o hedd,

O gul wael fedd, n gael ail fyw,

bin

o

A

A dydd llawenydd llon,
 I waredigion Duw,
 Rhoes Duw i'n ddi hwy,
 Faith roddion tirion trwy
 Ei fawr ddaioni, ond yma gwedi,
 I'n codi o'n cledi a'n clwy,
 Rhoes Rhodd a rhoddion rhad,
 Ei Briod fab,—be' roi Duw fwy?
 Nid Mab a enir dyw,
 Ond Mab a anwyd yw,
 O Fair y forwyn
 Fe gaed yn Blentyn,
 Dim llai na Dyn a Duw!
 Rhai llwythog o bob lle,
 De'wch ato fe, cewch eto fyw.

2 Ac yma mwyna maeth,
 Ninau ddaeth yn hyn o ddydd,
 I goffa llyma lle,
 Y ganwyd E'n ddi gudd,
 Ni chafodd Balas clær,
 Na stafell Aur naws difai lle,
 Ond troi i letty'r Ych,
 Oer nych i Aer y Ne,
 Nid oedd mewn Llysoedd llawn,
 Ar Bresfeb cul m' ai cawn,
 Di fai Bendefig o waed parchedig,
 Yn oftyngedig iawn,
 Fel cai'r tlota ei lun,
 A'r isa' Ddyn ei ras a'i ddawn;

Ac ermo'r llwmy lle,
 Mae 'n graig a noddfa gre,
 'Rioed ni ddych'mygyd
 Y peth ddarparwyd,
 Neu wnaethpwyd yn y Ne,
 I'r Dynion wiwlon waith,
 Cywira taith a'i carant ê.

3 Na charwn ninau 'n awr,
 Ond Jesu mawr, dewisa' môdd,
 Ei hunan megis gwas,
 A'i ras i ni a rôdd;
 Drwy'r byd o'i grud i'w groes,
 Ca'dd lawer loes hyd oes i'w dwyn,
 Heb le i roi 'ben i lawr,
 Ond mawr oedd, er ein mwyn?
 Fel drwy ei dlodi gwael,
 Caem ni gyfoethog fael,
 Oedd had llygredig,
 Cyfyrgolledig,
 A rhai crwydredig drael,
 Er Syrthio yn Adda 'n tad
 Jesu 'n godiad fy mi i'w gael;
 Pa galon ddeil yn gre,
 Heb doddi o'i gariad E? (oedd
 Un Dyn a bechodd ffarwel am Nef-
 I farw 'r oedd efe,
 Ond Jesu mawr a roes
 Ei anwyl einioes yn ei lê.

C3

Ond

4 Ond rhyfedd drefn a Tad;
 I gadw 'n rhad heb wad bob un,
 O i fwriad ef y daeth,
 Ffordd Iechydwrïaeth Dyn,
 Mae 'n Iechydwrïaeth rad
 I buro heb wad ein brad, a'n briw,
 Ond Iechydwrïaeth ddrud
 I brynwr bywyd byw;
 Dioddefodd absen ddefn,
 A chabledd, gwawd drachefn;
 Pob gw'radwyddiade
 Foreuol friwie,
 A hollti 'n gwyfe i gefn,
 Ac wedi, golli gwaed
 O Ddwylo a thraed i eilio 'i threfn;
 Bu yna dyrfa dynn,
 A phwys eleddyfe a ffynn,
 Yn llefain llawer,
 Is Haul croeshoelier
 Croeshoelier,—a'r lais hyn
Barabbas a rhyddhaed,
 Heb ruse gwaed yr Iesu gwynn.

5 Gochelwn ninau 'n wir,
 A'i waith ar dir ei wrthod E,
 A dewis pechod prudd
 Sy Lofrudd yn ei le,
 Ac na feddyliwn ddod
 Crist a'i glod i wisg o glaf,
 A marw n loyw ei liw

Ini

I ni gael byw 'n ein bai;
 Na thwyller ni am nef,
 Rhaid grym ac ymdrech gref,
 A'r neb ni 'mdrecho,
 Ac na orchfygo,
 Bob chwant, a lluddio eu llef,
 Yn glir a gaiff ei gloi
 'N ymddifad o'i ddioddefiad ef;
 Di niwaid oen Duw Ne,
 Di feius oedd efe,
 A'r rhai f'o flinion, dan ofynion
 Is donn, ar afw' a d'e,
 Fel cai rhai hyn ryddhad,
 Aeth dan law'r Lleiddiad, yn eu lle.

6 A'r rhai Profiadol rhydd
 Fawrhân y dydd, yn 'rhwn y daeth
 Fath waredigaeth rad,
 Er codiad i rai caeth;
 Dydd newydd diddan wawr,
 Gwneud tad yn awr, a'i blant yn un,
 Dydd chwerw i gnawdol chwant,
 Oedd Diwrnod pryniant Dyn:
 Y creigie agore eu gwawr,
 A'r Llenn a rwyge i'r llawr,
 Agorwyd Beddau,
 Pan oedd yn dioddau,
 A'r bren ein Meichian mawr,
 'Rodd crynn mewn brynn a bro,
 A'r Nef yn duo i'r nawfed awr;

Y Ddaear wllthgar wledd
 I gyd a d'w lle i gwedd,
 Rhai cyrph y meirwon
 A gyfodafon
 O gloion ange a'i gledd,
 A chorph yr addfwyn oen,
 Yn myn'd o'r boen i Ddyfnder bedd.

Ae ar ei godiad gwiw,
 I wlad y byw o waelod bedd,
 Gallu'r gelyn certh
 A gloes a nerth ei gledd;
 Mae etto a'i ras heb ri,
 Yn rhad ini ar hyd ein hoës,
 A chyfell gwell nag un,
 Fe lŷn yn Angau loës,
 Ymgeiliwn am ei gôl,
 Yn nerth a rhan with rôl,
 Ei gyfraith beunydd
 F'ô mewn tangnefydd
 Ym mreichiau'n ffydd ddi ffôl,
 Rhan dda yr hon ni ddwg
 Mwy hunan wg mo honi'n ol.
 Duw fela ni rhag fen,
 A'n Brenhin pur ein pen,
 A gwyr mawr urddas,
 Pennaethiaid addas
 Ein Teyfnas wiwras wen,
 A nerth i filwyr Sior,
 Ar dir a môr, Duw dyro AMEN.

CAROL

CAROL PLYGAIN, *ar y mesur a*
elwir "Disyrwch Gwyr y Gogledd".

IV.

1 **P**OB tafod yn gytûn,
 Trwy nodedd tri yn un,
 I'r Nefol Fod
 Rhown glod am ddod yn ddyn,
 Mae Telynorion Nef
 Yn ta nu ei fohant ef,
 Mae tramwy mawr
 Rhwng Nef a llawr un llef;
 Cyfoded rhai afradlon friw,
 Sy 'mhell o'u gwlad heb wad yn byw,
 Daeth Udgorn mawr y *Jubil*,
 I da nu Efengyl Duw;
 Mae cenadwri gan y Tad,
 Heddyw i rhwym rhyddhad rhyddhad,
 Rhai clafa dan deuwlch,
 A chym'rwech lwyr iachad

2 Cadd Dynion rwyddlon rodd,
 Mae'r Nefoedd wrth ei bodd,
 Mab Dyn ar lawr
 Yn Arglwydd mawr un modd;
 Os cablwyd ef a'i daith,
 Gan sawrion Daear faith,
 Rhoes geneu plant
 Ogoniant am y gwaith.

Yn

Yn Iechydwriaeth helaeth hŷd,
 Y daeth i bawb hyd eitha'r bŷd,
 I'w lanwaith bur oleuni
 Mae galwad ini 'i gyd;
 Gan feren cadd rhai 'i gwadd yn gu,
 Gan adrodd awn o'r Dwyrain ddu,
 Fe gododd Haul tragŷwydd
 Y B'reuddydd hwn o'r bru.

3 Haul Nefol Dwyfol dës,
 Cyfiawnder llawnder lles,
 Nid ymgudd dim
 Oddiwrth ei rym a'i wres;
 Ei Sangtaidd lewyrch fy
 Yn llwyr oleu llŷ, rhai llwm eu lle
 Dan gysgod ange du;
 Hyd *Galilea* o Naphtali,
 Mae glan iachad a g'leuni i chwi,
 Sêl Arglwydd mawr y lluo'dd
 A drefnodd nodd i ni;
 'Roedd Dyn i farw wrth gyfraith Duw,
 Ac wedi o Fair i'w gadw'n fyw,
 Fe gododd ufudd geidwad,
 Aeth dan y brad a'r briw-

4 Ein natur eglur yw,
 A wisgodd doeth fab Duw,
 Am dano ei hun
 Yngrhoth y forwyn fyw;
 O ryfedd waith di ri

D

Ei

Ei drefniad un yn dri,
 Gwir fara ei hun,
 Mewn Newyn drosom ni :
 Yr oen di frychau Sangtaidd fryd,
 Yn fwya ei bechod yn y byd,
 O herwydd beie 'i eiddo
 A gym'rodd arno 'i gyd ;
 Heb chw'fu lluniodd Haul a Lloer,
 Ond dan ein bai, derbyniodd boer,
 Fel gwaed i'r llawr y chw'fe
 Faith ddafne ar noswaith oer.

5 Er dyfned yr aeth Dyn,
 Dan bechod gormod gwŷn,
 Yn wael ei wedd
 Mewn llygredd o bob llun :
 Ond isach dyfnach dawn,
 Dan gledd digllonedd llawn,
 Oedd cariad Duw
 'N dwyn dynolryw i'r iawn.
 Trwm gweled Aer y nesol wlad,
 Sef pur Eufedd mawr y Tad,
 Ar lawr heb le i orwedd,
 O'i gariad-rhyfedd rhad ;
 Ein caru 'nrhag'wyddoldeb gwych,
 Ein caru 'r oedd ynghor yr ŷch,
 Ein caru ali ben goreurog
 Dan goron ddreiniog ddrych.

6 Mewn cariad di wahan,

Yn

Yn ffrwd ei fynwes lân,

Y dŷa' ar dir

A ylch mo'r glir a'r gwlan;

Drwy i dirion gariad E,

A grym ei 'ddewid gre,

Mhen gronun bach

Daw 'r llesga 'n iach i'r Ne;

Yr un ni chollir tra f'o chwyth,

O rhai a ddaw i'w law ddi lŷth;

Nes gorfydd oes eu gyrfa,

Rhydd nerth i bara bŷth;

Fe ddiffydd goleuadau'r nef,

Fe lysg y Delaeor greigar gref,

Ond byth ni threilir trŵodd

Ywlad addawodd ef.

7 O bryfiwn cyn dydd braw

Roi 'n hcnaid yn ei law,

Fe i ceidw 'nghudd

Rhag tanllud ddydd a ddaw,

Fe'n derbyn oll ar dir

I'w glyd ymgeledd glir,

Ewyllysgar Dduw,

A chadarn ydyw 'n wir;

Ni chlymodd Diafol gadwyn gref

O ddeutu Dyn, na ddetyd ef,

Galluog yw ein llywydd

Yn Arglwydd mawr y Nef:

Y Tan ni lysg, y dwfr ni wlych,

Ar amnaid Ner air mwyn di nŷch,

D2

Fe

Fe hyllt y Dyfroedd heilltion,
I Seion waelod sŷch.

8 Wel' dyma 'r Duw di dra,
Sy mewn addewid dda,
Gan gristion gwan
A blygwyd dan ei bla;
O i lafur eglur un
Ym mhrhynedigaeth Dyn,
Ar dir eu gwlad
Fe wêl ei had 'i hun;
Duw da i bawb o lwch y llawr
Er dechrau 'r greadigaeth fawr,
'Does mesur ar ei ddyddiau
'Run yw i ninau 'n awr;
Duw cadw Siôr ein pŵr a'n pen,
A'i holl fwyddwyr yn ddi fen,
Dod heddwch yn ein dyddie,
A'n beie madde AMEN.

GAROL PLYGAIN, *ar fesur a*
elwir Pating Bell, *neu* Cloch alar.

V.

1 D^AETH Dydd,
Chw! garcharorion dowch i rydd
Ryfeddu

Rhyfeddu ,ch braint, na fyddwch brùdd,
Caed Newydd dedwydd da

Mab mawr

Goruchel Iôr a gyrchai 'lawr,
Mae gwedi ei eni gyda'r wawr,
Llais clodfawr lles y cla',
Chwi fyddarion lyrfion lef
Clwyd yn awr, mae clych y nef
Fel yn ta'nu ei foliant ef,
Mewn Salmau draw yn *Salem* dref,
Cadd Sattan rwygo ei Deyrnas gref,
Mawl mawl am dangnef Mab y Dyn,
Mae 'n doddi 'r noeth a'i Dad yn un.

2 Grym gras

Fel aphon gre lifeirie 'n las,
Daeth gwledd a gwlith o blith ei blas,
Mwyn addas yma i ni;

Rhad rodd,

Llaw Duw draw y llid a drôdd,
Y Priod fab pan roed o'i fodd
Lefarodd "wele fi
" Yn dod yn rhol y llyfr i'r byd,
" Os Beudy ga'i 'n lle 'Stafell glyd,
" Os tlawd, os loes i'm croes o m crud,
" Os o flaen *Pilat* bod yn fud,
" Os marw ar bren fy 'mi ryw bryd,
" Nol d'w'llys hyfryd felly fai",
Be'r Iesu Grist dros euog rai.

Bu'n

3 Bu'n bod

Brophwydi lu yn clymu clod,
Wrth wel'd drwy ffydd wawr dydd yn dôd,
Daw hynod diwafân:

'Nawr ni

A gadd y fraint Dragywydd fri.
Dan oleu 'r Haut yn ol ein rhi,
I wel'd ei leuni 'n lân;
Fe wisgai 'n cnawd yn dlawd ei liw,
O fwynder bron i fendio 'n briw,
Dyn Perffaith isel isel yw,
Ac uchel dderchafedig Dduw,
Yn gymwys brynwr dynol ryw;
Er nawdd i fyw i'r noddfa awn,
Yn Iesu 'n dfogelu gawn.

4 Ni 'n noeth,

Ac ef yn wisg ddi gymysg goeth,
Haul mawr cyfiawnder dyfnder doeth,
Yn gyfoeth enwog werth:

Ni 'n wan,

Ac ef yn gryfder ymhob man,
Fe nertha 'n wir rhai demtir dan
Ddyrnodiau Satan serth:
Nyni 'n y dom dan dromder iau,
Ac ef yn ffynnon i'n glanhau,
Ni yn feirwon galon gau,
Ac ef yn ylbryd yn bywhau;
Ni 'n afiach oll, ac fe 'n iachau;
Mae o fewn rhwymau fwy na rhi

I gwblhau ein heifiau ni.

5 Llu'r llawr,
Pa genedl gu a fu mor fawr,
I'r hon mae Duw bob munud awr
Yn rhoddffawr ei ddyfrhâd?

Môr mwy,
Lled a dyfnder hirder hwy,
Na dyfroedd Nô, gadd dreiddiodrwy
Mawr farwol glwy, i'n gwlad;
Gan gywir wth gwin goreu'r wledd,
Y rhown ein mawl i'r hwn a'n medd,
Er angydd glas a'r ing o'i gledd,
Tyn afon bywyd ofn y bedd,
Os du yn awr yw gwawr ein gwedd,
Hyd froydd hedd y dyfroedd hyn
Ein henaid aiff yn hynod wynn.

6 Clod clod,
Sain iawn barch sy i'w enw'n bod,
Ein Brenhin Iesu brynai'n nod
O bechod gauad byrth;

I'r nef
O fewn ei gu. Ddwyfroneg ef,
Dyg enwau'r llwythau gwanna'u llef,
Ar sylfaen gref na syrth:
Offeiriad Urddol rheidiol rhoed,
Heb dwyll un tro, heb dripio i droed.
Yn dair ar ddeg ar hugain oed,

Pwy

Pwy uwch o ryw heb bechu 'rioed?
 A'i aberth gu, ni fu yn foed,
 Ar ucha'r coed ardderchog un,
 Gorphenwyd tâl a phryniad Dyn,

7 Gwledd gwledd,
 Er tridiau bod yn rhwyd y bedd,
 A hi'n ddyddhau hyn ydoedd hedd
 O'r dyfnfedd oer y daeth;

Llawn llêf,
 Yspeiliodd ange ac uffern gref,
 Eu nerth a'u gallu gydag ef,
 Dyrchafu i'r nef a wnaeth,
 Ynganol wr eiriolwr yw,
 Llef ei gleifion oll a glyw,
 Pen llywydd llon a'i fron yn friw,
 I atal Dyrnod dial Duw,
 Ar anffrwythlonrwydd dynol ryw;
 I Dduw yn fyw hedd ini fydd,
 A marw i bechod, dyma'r budd.

8 Bob un,
 Deallwn oll rhag twyllo 'n hun,
 Er gwneud bodlonol waith dros Ddyn,
 Nid digon wedyn yw:

Rhaid rhydd
 Wneud ynom waith effeithwaith ffydd,
 Trwy ufuddhau (heb amau'r budd)
 I alwad dedwydd Duw;
 Nid prynu neb pur oen a wnaeth

O'r

O'r baich ar gof i bechu gwaeth;
 Ond prynu prid; hoffrydid ffraeth,
 O ddilyn gwyn; i'w ddal yn gaeth,
 Na chaffo chwant i'w fwyniant faeth,
 O'i hen arglwyddiaeth ag e'i lawr—
 Teyrnafiad Iesu i fynu 'n fawr.

9 Cân goedd

Foreuol wyl arferol oedd,
 A rhifo rhol cyflawnol floedd
 Flynnyddoedd ei lawn oed;

Clod clir,

Heddyw o hyd y ganwyd gwir,
 Geidwad da 'n *Judea* dir;
 Yn barchus hŷr y boed;
 Ac heddyw fyth mae 'n gwadd i fod,
 Dan briodafol nefol nod,
 Er Iesu a'i ddawn na rufwn ddod—
 I'w Dy danteithiol, fywiol Fod,
 Cawn Dduw 'n ein gwledd,
 Cawn ddwyn ei glod,
 Pob peth sy barod Iesu 'n ben,
 Hoshana mawl i'r Iesu AMEN.

CAROL PLYGAIN, i'w ganu ar Betty
 Brown neu Synselia.

VI.

En

Wel

1 Wel' dyma foreuddydd
 O newydd i ni,
 Mae Duw wedi agor mawr Dryfor di ri;
 Rhyw felys orfoledd
 Sy'n euredi drwy'r nef,
 Tangnefedd i ddynion y gron Ddacar gref;
 Gan ddyfod i lawr
 Lû nefol lon wawr
 I ganu gogoniant a moliant Duw mawr;
 Na adawed un dyn
 Ei Delyn ynglyn,
 Meluslon mawl oslef, trwy'r Nef i'r tri'n un.

2 Ac achos i ganu
 Rhyfeddu fu'n faith,
 Er maeth les ymethle'm pe gwelem y gwaith,
 Duw mawr Hen ddihenydd,
 Creawdydd cry'air,
 Yn faban gwael febyd lawn mud ar lin mair,
 Cynhaliwr cam-lor
 Y maith dir a'r mor,
 Yn cym'rud ei eni Dduw eeli mewn cor,
 Pen barnydd y byd,
 Pen crewr heb un crud,
 Pen tad trag wyddoldeb ar bresb oer bryd.

3 Ond rhyfedd fod Lletty
 'R mawr Iesu mor wael?
 Mae modd i'r tlodion fel gw'chion i'w gael,
 Run croeso i fug-ilied
 Ar doried y Dydd,

A'r Doethion a roeson' anrhegionlyn rhydd;
 Iachawdwr gwych waith,
 Pob cenedl ac iaith,
 Pwy rioed fu ry aflan i'r mwynlan Iôr maith,
 Dylodion da lwydd
 Na ofnwch i'w wydd,
 Bu'n marchog ar Afon, mor isel i'w fwydd.

4 Yn isel iawn Iesu,
 Ei genhedlu 'n gu gadd,
 Yn isel dan eisiau a gwreiddiau pob graidd
 Gwr isel dolurus
 Fu boenus yn byw,
 A'r isel wŷr yfig fy debyg i'w Duw,
 Rhai isel gwael lun
 I'w golwg eu hun,
 Sy'n myn'd trwyr porth hyfryd i'r bywyd
 A hynod wahân
 Goludog dŷb glân,
 Mae crïst i'r nef wynfyd, yn dwedyd nad â'n.

5 O nawr am ymwrthod,
 Ein pechod yw 'n pwn,
 Na rown ein calone fel temple i'r byd hwn;
 Mae'r penaf trysorau
 O bethau 'r byd bas,
 Yn dom ac yn golled i'r ened gwir ras;
 Ni fedrir wrth fodd
 Yr Iesu 'n un rhodd, (modd,
 Was'naethu Duw cyhon, a mammon un
 E2 Rhaidd

Rhaid goddef ei lid,
 Dan farn yr ail fyd,
 Neu roddi i Dduw'n ffyddlon, y galon i gyd.

6 A'r lle caiff Duw'r galon
 I w gyfion law gu,
 Fe deifl y cryf-arfog fu'n D'wysog o'i dŷ;
 A'i Deyrnas ddi ddarfod
 Oddi uchod a ddaw,
 I'r fynwes du fewnol yn llwyddol rhag llaw,
 A chrifft yn wych rwydd,
 Nefhâ n ei dair fwydd, (lwydd,
 Mae'n Brophwyd i ddylgu ei lu mewn da
 Offeiriad hoff yw,
 Da ddawn ar Dy Dduw,
 Fe geidw fel Brenhin ei fyddin yn fyw.

7 O am fod yn filwyr
 Gorchfygwyr gwych fael,
 Mae coron y bywyd wych hyfryd i w chael,
 Ond trechu pob trachwant
 Ddan-gofant nôd gwas,
 A derbyn i'r galon wir roddion o ras:
 Gras hwnw gwir sym,
 Yn gwreiddio mewn grym,
 A gwreiddyn pob pechod yn dyfod i'r dim;
 Cael ynom lanhad
 O Lefain'r hen wlad,
 I buro'n calone, fel Temle i Dduw tad.

8 Os na chawn fel yma
 O'n traha'n cyd drin,
 Llym gleddyf Duw hogir fe fynir i'w fin;
 Nyni ydyw 'r prenau,
 A'n drygau ni a draidd,
 A'r fwyall yn barod ar grindod ein gwraidd,
 A'r prynwr fab rhad
 Yn d'wedyd "o Dad, gâd":
 Y flwyddyn hon etto, heb gwympo 'rhain
 Ar orfedd fainge gref,
 Mae'n eiriol drwy 'r nef,
 A lleifie'r mwyn glyche is godre'i wisg ef.

9 O herwydd ei helaeth
 Eiriolaeth wir rad,
 A'i waed ar yr orfedd mewn rhyfedd barhad,
 Daw miloedd a'u moliant
 Trwy lwyddiant i'r lân
 Jerusaleu newydd, tragywydd yw'r gân,
 Mwyn yfant mewn hedd,
 Ac Arglwydd y wledd
 Yn ll'wrchu disglaerdeu o'i wyneb a'i wedd,
 Y Ddaear pan lyfg,
 Ein Telyn mewn dyfg,
 F'o'n canu'r un *Hamthen*, Amen yn eu
 mysg.

CAROL

●AROL PLYGAIN, i'w ganu ar Dôn y
Ceiliog du.

VII.

1 O bob rhyw fore' er byd yn fyd,
Dyma 'r bore' gore'i gyd,
Bore' o hedd ymgeledd gu,
A chodi o'r dwfn Bechadur du,
Bore' llawen Seren sail,
Ni bu erioed un bore' o'i ail,
Angylaidd gôr roes fawl ddi gudd,
Cantorion da cyn tori 'r dydd,

2 Yn Ddydd hi ddaeth i'r caeth eu cri,
Y gair yn gnawd a wnawd ini
Daeth bydded golau'r Dyddiau du
O'r glanaf air, a goleini fu;
Er cwympto Dyn heb ronyn rym,
Yn bell i dwyll heb allu dim,
O'i wreiddyn drwg oedd lawn o dra
Bu'r gair yn dwyn blaguryn da.

3 A da yw'r newydd dirion wawr,
Oen yw i ni ei eni 'nawr,
Ef oedd y gwr rhyfedda gaw'd,
Yn fab i'w Ferch, yn Dad i'w gnawd!
Cywreinia faer mewn coron Serch,
Yn hun na'i Fam, yn iau na'i Ferch,
Yn fud 'ran oed heb fedru un iaith,
Yn llanwi 'r nef oll a'r un waith!

4 Bechadur

4 Bechadur llwythog euog fai,
 Wele yn hyn a lawenhai,
 Fod geni ceidwad cadarn fraich,
 O dan dy fedd yn dwyn dy faich?
 Teyrnwialen fydd ddi ludd i'w law,
 A deil yn drêch dy elyn draw,
 Ac ar ei blant ni rydd law drom,
 Eu ceidwad yw a'u cwyd o'r dom.

5 Os d'wynwyd Dynol raddol ryw,
 Gynt yn y codwm fawrdrwm friw,
 Wele ffynnon loyw ei phen,
 A ylehy Borphor wisg yn wenn,
 Er dymchwel Dyn o'i lun i lawr,
 Yn ylig a gwywedig wawr,
 Caed Meddyg moddus medrus mwy,
 A dwylaw glan i drin ei glwy.

6 Samariad mwyn yn dwyn i Dy,
 Y rhai crwydredig ato dry,
Offeiriad, Lefiad bwyriad bell,
 Yr Ddeddf yn gadael heb fod gwell;
 Yr Iesu yw'r iawn dros bob rhyw un,
 Ac Aberth ganddo o hono ei hun,
 Hwrdd yw fu rwym yn hardd ei fri
 Gan ddryfni'n trofedd noethedd ni.

7 Dioddefodd boethder dyfnder dafn,
 Rhwng tan a foff, i'n tynu o'i safn,
 Cyfiawnder fflemiog, wresog radd;

A'i gleddau llidiog gloyw 'n lladd;
 Ond gwaed yr oen ddiffodde 'i rym,
 Bodlonwyd llef cyfiawnder llym,
 Nef agored, i'n fe a gawd
 Tan yfol fry yn Iesu 'n frawd.

8 Sôn am ei ing a'i gyfing gur,
 A grym ei angau poenau pur,
 A'i eni i'r byd ini 'n Ddyn bach.
 Gochelwn hyn a chalon iach;
 Nid canu yma llawna llef;
 A Christ yn uchder nef y nef.
 Ond canu heb wad, a phrofiad ffri
 O'i gael yn nes i'n calon ni.

9 Mae achos moli am eni i'n mysg
 Y Mab trag'wyddol Ddwyfol ddyfsg,
 A'i chwys mawr yn achos mwy,
 A'i fwrw'n glir dan farwol glwy;
 Ond sail gorfoledd, wledd ddi lyth,
 Oedd codi o'r bedd i'n cadw byth,
 A'efsgyn fry i Dy ei Dad,
 A chael i Ddynion roddion rhad.

10 Mewn hyder awn at orfedd gras,
 Gorchfygodd Iesu 'n gelyn cas,
 Er angau 'n wir ni fyddir waeth,
 I'w ga'lyn ef ei gelyn aeth;
 Ymlaen fel cu forwynion call,
 Ac olew pur yn gole' heb ball,

Ffydd

Pfydd, carlad, gobaith llwyrwaith llawn,
Amen yn Nuw am hyny'n iawn.

CAROL PASG, cymwys i'w ganu foreu
ddydd yr Wyl, ar Synfelia neu Betty
Brown.

VIII.

GWYL Heddyw gyhoeddwyd,
Cyfodwyd cof yw,
Grist Pasg y credinïol, fu farwol yn fyw;
Agofrwydd pasg Israel
Yn ddiwael a ddaeth, (gaeth,
Barabbas ryddhawyd, Crist gym'rwyd yn
A rhoddodd yn rhad,
Ei hun dros ei had,
Yn aberth bodlonol waed Dwyfol i'r Tad;
Dystryraf o'r gwyr,
Bu farw drwy gŵr,
A'i godiad o'i fawrdalg yw'n Pasg o wln pur.

2 I Moses gorch'mynwyd,
Ac pennwyd rhag poen, (oen,
Cyfleu i'w Deuluoedd besg cyhoedd Pasg
A'i ladd yn y cyfnos,
A dangos er dim,

F

Ei

Ei waed ar byst, dyfau tai'r graddau teg rym;

Ai gig yn deg waith,

I'w fwyta 'r nos faith,

A'u ffynn yn eu dwylaw yn deilwng i'r daith,

I'r neb felly wna',

Addewid oedd dda,

Y nos d'ai'r *Dynystrydd*, i'w plith ni fydd plâ.

3 A'r Duw mawr dramwyodd,

Hoff drôdd i'r *Aipht* draw,

A chleddyf dinystriol, dialeddol i'w law,

Fe drawodd bob cyntaf

Gnawd hynaf i'r un tymp, (chwymp,

O'r Brenhin i'r gaethferch garcharferch â

A gwaeddi mawr fu

Flin floedd nid oedd Dy

Heb ŷn a ddibenwyd, fe laddwyd mawr lu,

Ac Israel a gaed,

Dan ofal Duw 'n aed,

Yr Angel a'u pasiodd lle gwelodd y gwaed.

4 Ac fel bu'r gwaed hwnw

I'w cadw rhag cur,

Achubodd ef hefyd eu hywyd yn bur,

Gwaed Iesu 'r un moddion,

I'w feibion a fydd,

F'e geidw bob Enc'd wnaiff yfed trwy fydd;

I'r enaid byw, rydd,

Mae 'r bara'n dwyn budd,

Fel wedi gysgru'n gorph Iesu i'r gwir fydd.

Ffrwyth

Ffrwyth Daeaf i'w dirin,
 Er arwydd o'r rin, (gwin.
 Gwaed Iesu gwedi ofod i'w ganfod trwy'r

5 Wrth gym'rud y bara,
 Tan archiad Duw nef,
 Ein llygaid a genfydd drwy fydd ei gorph ef;
 Y bara hwn dorwyd,
 Fe roddwyd drwy fri,
 Yn gymwys o gymorth, iawn ymborth i ni;
 'Rail Adda drwy loes,
 Gael bara i bob oes,
 Ei gefen i'r curwyr, a'r arddwyr a roes;
 Fe ddrylliwyd gwir yw
 Rhwng menl dig Duw, (byw.
 Mae'n wledd wedi arlwyio, rhai bwyto fydd

6 Am ei ddelw meddylion
 Pan gwelom y gwin,
 A'i angau ef cofiwn, fel cafodd ei dirin
 Y gwin ar ei Allor
 O'i gyngor a gaed,
 I'r sawl a fedd lyged i wled ei waed;
 Y gwaed nid y gwin,
 A'n rhoddid mewn rhin,
 Gwaed Iesu fydd felys win blasus i'r blin;
 O'i galon lan fri
 Gollyngodd e'n ill,
 Ei waed yw'r ysbrydol, win nefol i ni.

7 Ond och ! ni gochelwn
 Tra byddwn yn byw,
 Mae perygl ympirio, flin demtio ollaen Duw,
 Ein cyrph yn cael cyffwrdd
 A'i Fwrdd a wir fedd,
 A'n henaid tu allan heb brofi'r lân wledd ;
 Ond holwn drwy'n taith,
 Ein hunain a'n hiaith, (gwaith,
 Yw'n henaid yn uniawn wir gyfiawn i'r
 Nelhau gyda'r saint,
 A'n puro o bob haint,
 Mewn hyder ffydd fywiol, gyfrifol gu fraint.

8 Ac yna cawn gynydd
 Drwy'r purffydd oen *Pasg*,
 A gwraidd llygredigaeth dynoliaeth dan wafg;
 Ni welwn i'n blino
 'R ol treiddio'r môr trwy,
 Mo'r *Aiphtiaid* ond hyny i'n maeddu ni mwy;
 Os chwerwon a chas
 Fydd Dyfroedd tir cras,
 Mae pren i'w pereiddio rhag blino ar eu blas;
 Pren bywyd pur ben
 Paradwys bêr wenn,
 Ffown oll dan ei gylgod i ymosod AMEN.

YMA Y TERFYN WYTH O GAROLAU.

DECHRE

DECHRE' CERDD,

I'w chanu a'r *Millers Key*, yn dangos am
ficrwydd y Farn; Diotalwch yr anuwiol,
a'i farwolaeth, danghosiad beth yw ei En-
aid, a'i boenedigaeth: ynghyd a dymuniad
i bawb alw at Dduw yn yr amser ei caffer,

I.

MAE Diluw tan trag'wyddol,
Arfwydol yn neshau,
A'r Arch nefol wreiddiol riddyn,
Clywch hyn, i gael ei chau;
Os ydyw rhai'n ymguddio
Dan rith o gario'r gwir
I gael y dwyll o'r gwaelod allan
Daw maglau tan i'r tir;
Mae achos i ddeffroi,
O gysgu'n ddi ysgoi,
Tair Teyrnas fy'n cyfarfod,
Nef, Daeuar, Uffern ifod,

Mae'r

Mae'r ammod wedi ei roi :

A barnu wnair bob un,

I w haeddol i' ei hun,

Mae geiriau Duw yn gwirio,

Gwae'r anwir drwg fydd iddo

Pan delo mab y Dyn.

2 Mae Traethu barn i ddyfod,

A chosb i fod am fai,

Yn fwn ofer, fel sain cfydd

Trwst rhydd, i glustiau rhai :

Fel pe bai Damnedigaeth,

Aq Uffern gaeth ei gwedd

Boeth ei gallu, ond poth i gellwer,

Di boender wedi'r bedd ;

Fel *Balam* gynt neu *Gaen*,

Dan blethu Duw 'n y blaen,

Am Nefoedd wedi marw,

Cyn tynu nod du enw

Naws delw' rhen ystaen :

Sef gwreiddiol bechod byw,

A'r ffrwyth gweithredol ryw,

Mae 'n rhaid eu tynu 'n ebrwydd,

Neu oddef yn dragywydd

Lidiawgrwydd, dan law Duw.

3 Golygwn Ddyn amwylol

Dan farn gondemniol Duw,

Pan ddarf o'r corph a'r enaid unol

Cad farwol gael c'yd fyw,

Trugaredd

Trugaredd a dry ymaith
 Ar ei farwolaeth wael,
 Ac wrth ei wely bydd cythreilied
 Rif gwybed am ei gael;
 A'r nef uwch ben yn bres,
 A'r Daear lawr heb les,
 Fydd'r un ddihangfa'r awr'on
 'N agori'r enaid gwirion
 Ond uffern wreichion wres
 Pob cynneddf yno'n cael
 Hwyr gosb, o'r enaid gwael,
 Ym mysg y Damnedigion—
 Llynn o euogrwydd creulon
 Yw'r ffwrnes hon, heb ffael!

- 4 Ei bump ysprydol synnwyr
 Ynt eglur Enaid Dyn,
 Dyma'r dull yn drwm deallir
 Hir boenir hwy bob un,
 Y côf amlyga'n berffaith
 Wŷn taith'r hen fywyd du'
 E frath cydwybod wrth atebu
 O fewn mai felly fu;
 A'r Serch mewn oerni syth,
 Dan glwy'r ofnadwy nyth;
 Drwy'r Deall yr adroddir,
 "Yn y fflam hon yn eirwir
 Fi boenir yn fyw byth;"
 A'r Ewyllys cyndyn ryw
 Tu fewnol yntau'n fyw,
 Yn amlygedig gadarn,

Yn cnoi y wialen haiarn

Wen danllud o farn Duw.

5 Haws dioddef llygaid heddyw
Mewn pen yn blwm byw poeth.
Na gweled Crist y farn a ganlyn
I ni yn elyn noeth;
Ymr'own neu drown drueiniaid,
Wrth raid, cyn maith hwyrhau,
Er difa'n cnawd ym moliau pryfaid,
Mae'r Enaid i barhau;
Mae'r Iesu'n deg ei rudd,
Yn dweyd mai dyma'r Dydd
I fawrwych edifaru,
Rhag ofn ar ol hir gefnu
Mai rhywyr foru fydd;
Rhydd faeth yr angen sen
I bawb, daw'r oes i ben,
Cael enaid wedi glirio,
Bod heddyw'n barod iddo;
Doed pan y mynno AMEN.

CERDD

CERDD a wnaed yn amfer Rhyfel, ar
 "DUW GADWO'R BRENHIN."

II.

1 **B**ROUTANIAID bryd hoenus,
 Llon deulu llawn dilys,
 Fu 'Nhaer-droeau barchus yn byw,
 Hon Ddinäs oedd enwog,
 Ragorol o gaerog,
 Rhag ymgyrch gwyr *Groegiog* gwir yw;
 Temtaliwn a d'wyfwyd,
 March pres a ofodwyd,
 I'w twyllo fe wnaethpwyd yn *e'wn;
 A'i olwg allanol
 Yn hardd, a heddychol,
 A Dynion arfogol o'i fewn;
 Wrth ganfod ei lawnfodd,
 Eu calon a'i blyfiodd,
 Gwyr *Troea'* i dug trwodd i'w Tre:
 Hudolfawr fu'r dalfa,
 'N gaeth am y gwaith yma,
 Fe 'u t'rawyd a lladdfa 'n y lle.

2 'R un modd a hyn yma,
 Bu'r Diafol yn difa
 Ein hyna' dad Adda drwy dwyll,
 Yn foreu cyfeiriodd,
 I'w gaerog Dref nes'odd,
 O'i blaen efe mpiriodd mewn pwyll:

G

Fe

* Hyf, neu cawn.

Fe 'mwisge a'r *Sarph* dyner,
 A'i chroen oedd lawn brithder,
 Cyfeilles oreuber yn 'n Ardd,
 Heb ddangos y gwenwyn,
 Y c'wilydd na'r colyn,
 Oedd tu fewn i'w choryn gwych hardd;
 Ac Adda a'i derbyniodd,
 A i hunan wahanodd,
 I mewn pan ollyngodd fel lli;
 Ac yna cynfigen,
 Llid, Rhyfel, a chynen,
 Drosglwyddwyd yn Eden i ni.

3 A thri math ar Ryfel,
 Drwy gyngor drwg Angel,
 A gawfom i'n gaf'el i gyd,
 Rhyngom a'r *Arglwydd*.
 Ac rhyngom a'n *Gilydd*,
 I'n *Hunain* wall efrydd mewn llid,
 Naill genedl fyddinog,
 Mewn rhwyfsg rhag eu hyfgog
 Yn arfog a llidiog i'r llall,
 Brwd ynnau, brad annoeth,
 Hallt drwbl wyllt ryboeth (wall;
 Dàn llosgboeth, tra chwyrnboeth, trwch
 Trwst arfau, trais dirfawr,
 Llef oerfoes llifeirfawr, (gwaed,
 Mwg tramawr, llu gwaeddfawr, llawn
 A miloedd drwy benyd
 O gyrph yn friwfionllud,
 Cwynfanllud

Cwynfanllud tŷn drymllud, dan draed!

4 Diolchwn yn gyhoedd
 I Frenhin brenhinoedd,
 Nid felly mae'n tiroedd hyd hyn,
 Er bod y llu *Ffrengig*
 A'u gyddfau 'n fychedig
 Am waed Lloegr unig fel llyn;
 Blant Cymru 'mwrolwch
 Yn gefnog, nag ofnwch,
 Cewch barch pan weinyddwch yn aed,
 Yn debyg i'ch brodur,
 Dda hoyw *Ddeheuwr*
 Fu'n *Aber-gwaun* eglur yn aed :
 Dau faithgant 'r un adeg 1400
 O Ffrainge ddaeth yn ddewrdeg,
 Hwyl gawfant wynt 'hedeg i'n tir,
 Ni wellant un amfer,
 I'w trin am eu trawster,
 Well Plant yr hen *Gomer* mewn gwir,

5 Fel rhain i'w caeth feithrin
 Y rhoddo Duw wreiddyn
 Gelynion Sior Frenhin ar frys,
 Os etto marchogant
 Y tonau mewn tyniant,
 I'w 'fbeilo fe o'i lwyddiant a'i Lys.
 Pryfured y Dyddiau
 Y gwnelir yn olau
 'R cleddyfau 'n Bladuriau gwlad heddi,
 A'r

A'r gwayw ffyn difrod,
 Naws awchus yn fychod,
 Heb ddim ond da gydfod teg wedd;
 Y Rhyfel ddiflano,
 'R Efengyl a lwyddo,
 Ca'ed Seion ei phuro 'n hoff wenn,
 Heb ryfel na thrallod
 Ond rhyngddom a phechod,
 A Duw gaiff y mawrglod AMEN.

CERDD o gyngor y Prydydd i'w
Frawd, ar ei gychwyniad i *Lundain*;
 i'w chanu ar *Syr Watkin's March*.

III.

1 **T**YDI 'newifol Frawd hyfrydol,
 Yn ol awyddol waith,
 Sy'n myn'd i Lundain gywrain-gaerau,
 Fillydrau pell o daith:
 Dinas weddus foddus fawr,
 Da deg wedd odidog wawr,
 Heb iddi harddwaith gemwaith gymmar
 Fawr lê ar Ddaear lawr.
 Gwranddo n fanwl cyn dy fyned,
 Diniwed odlau wnes,

Ond

Ond it eu 'styried drwy dosturi,
 Eilt iti fod yn lles ;
 Mae Dinas Lunden glaerwen glyd
 O h'r ffordd yn hardd ei phryd,
 Ond geill fod ynddi fawr fieri,
 Ac oerni er hyn i gyd ;
 Am hynny 'rwy 'n dymuno
 Cyn rhedo hi 'n rhy hwyr,
 Marcia 'r bennod nōd cyn neidio,
 Rhag hitio llithro 'n llwyr,
 Mae magle a rhwyde ar hyd
 Llwybr hawdd ar lawer pryd,
 A chwynn chwervon, leision lysie,
 'N y gerddi gore'i gyd,
 Fy niben finau'n nwbwl
 Rad feddwl er dy fwyn,
 Dy gael i gynal nfudd ofal,
 Am ddyfal hardd ymddwyn,
 Heb fedd'dod trallođ drud,
 Na chrintach fryntach frud,
 Dal yn ddiwall gall os gelli
 Heb ochri 'dû 'n y byd.

2 Cyd waith hynaws cadw'th hunan
 Yn ddiwair lân o liw,
 Dysg a chymmer dasg orchymyn
 I barchu Dyn a Duw ;
 Gwylia i falchder gwael ei fofst,
 Dy godi i ben ei Binegl bost,
 Rhag cael codwm am wag hyder,

I waelod dyfnder toft ;
 Chwantau Iengctyd, byd enbydus,
 O'u ffyrdd peryglus ffo,
 At fymylrwydd fyber fobrwydd,
 Byd rhwydd dy wyneb tro ;
 Ymgadw gwyllia rhag dy gael,
 Ynghwmni meddwon gweigion gwael,
 Puteindra, mwrddrad, lladrad lledrith,
 Di fendith ydyw 'r fael ;
 Bydd ddiidwyll a boddiadol
 Ymhob ufuddol faint,
 Caria golofn cywir galon,
 Cai fwy cyfriflon fraint,
 Heb gas alanas lun,
 Enllibiog angall wŷn,
 Geiriau pwyllus gweddus gwiwddoeth
 Pêr ddoeth i bob rhyw Ddyn ;
 Na chwennych haelwylch olud,
 A chlyd fyd uwch law dy fodd,
 Dewis gytun wisg i ateb
 I th boced rwydd-deb rodd ;
 Os llwyddiant ffyniant ffawd,
 Sutt lwythog os tylawd,
 Bydd fodlonus wiwddawn weddus,
 Di 'mryfus, da fy mrawd.

3 Cais wirionedd cyfur enwog,
 Godidog wreiddiog rym,
 Meddwl goneft moddol ganwyll ;
 Na oddef dwyll mewn dim ;

Dilyn

Dilyn d'alwad fwriad faith,
 Di anwadal yn dy waith,
 Llaw y diwyd man lle deua
 Fydd gyfoethoca ei thaith ;
 Caffer ynnot hoff o rinwedd
 Di fawredd yn dy foes,
 Dilyn lwybrau gras dan groesau,
 Tra pery dyddiau d'oes :
 Dôs o gelli Sul a gwaith,
 I 'Ddoliad Duw Dduwiola' taith
 Digonedd fedd'r Efengyl gynes
 Yn dâl i'th fynwes faith ;
 Ac rhag na chaf drachefen
 Is Haulwen megis hyn,
 Roi etto rybudd at dy rwy'deb,
 Trwy glirdeb yn Nant-glyn,
 F'alle mrawd yn llwm fy mri,
 Cai wely o fedd cyn gweli fi,
 Clyw 'nghynghorion fel o'nghariad
 Mewn tyniad atad ti ;
 Boed rhydid nid byd rhydyn
 I'th canlyn yn waith cu'
 Rhediad rhwy'deb undeb iawndoeth,
 Yn gyfoeth fad-ddoeth fy,
 Cu rodiad cywir wên,
 A dardd yn hardd yn hên,
 Bywyd gras er byd i'w groesi
 I ti, a mi, AMEN.

CERDD

CERDD arall o'r un ystyriaeth, a
wnaeth *David Davies*, o *Nantglyn*,
i annerch Brawd iddo oedd *Delynor*
gyda'r *Arglwydd Buckleu*, yn *Sir*
Fon; i w chanu ar *Sawdl y Fwch*:

IV.

1 **F**Y anwyl frawd hyfrydol
Pereiddiol diriol dôn,
Sy dros y donn mewn lle mwyn llonni
Yn rhodio minion Môn;
Eich cofio'r wŷn eich cefen
Mor llawen oedd ein llun,
Gyda'n tad yn wir ddi wad,
A'n tyniad yn gytûn:
Myfyrïo'r ydwyf fi,
A chofio am danoch chwi,
Brodur, chwiorydd, yn cyd chwaraeu,
Un eiriau oeddym ni:
Ond'r awr'on ple mae'r un
Oedd yn gytun a'u tad?
Pawb a'i frud ar drin y byd
Yn glynud rhai'mhob gwlad.
Chwi yw yr ienga ar oed,
A chwi fy' sgafna ei droed,
I chwi mae'n rhedeg faith anrhydedd,
Ryfedd iawn erioed,
A chwi geiff gwmni heini hael,
Er mael y gwacl, a'r gwych,

Wrth

Wrth chwareu 'n fan ar gywair gân,
I Arglwyddi glan wir glŷch.

2 Hyd arch rhewch barch i'ch Perchen,
Yn llawen ac yn llon,
Lle'r y'ch yn awr rhwng lloer a llawr,
Ar launy dirfawr donn;
Na fyddwch anufuddaidd,
Na phruddaidd anhôff ran,
Chwi dde'wch i'ch gwlad er llwyr wellad
Ar mendiad yn y man. (hedd,
Ifan wiwlan wedd, i chwi mae hyfryd
A chymeriad tyniad dawnus
Barchus hyd eich bedd;
Cerddwch chwithe heb ame'n bur
Y llwybyr yn eich lle,
Twy mro'i am ras, a byw'n ddi gas
Yn addas dan y Ne:
Gan barchu'ch meist'r mwyn,
A'i deulu oll ar dwyn,
A boddio 'n hir y glir *Arglwyddes*
Beraidd gynnes gwyn,
A meddwl bod dan rhod yn rhwydd
Nod arwydd fel y dur,
Mewn gwlad a thre, a llan, a lle,
Er *Arglwydd Bwccle* 'n bur.

3 Ond gwiliwch ofer ga'lyn
Y Dyn f'o drwg ei daith. (hedd,
Na'r Fun ddrwg wedd, a'ch hudo o'ch

Nid da mo'i choledd chwraith;
 Coeliwch yn eich ealon
 Orch'mynion dwysion Duw,
 Chwi ddowch i dda, fel *Josua*,
 Neu *Dafydd* fwyn a'n fyw; (man,
 Myfyrno cofio can, f'o mwyn i lawr a
 Yn ddi safwedd rho weh ar *Flwsig*
 Foliant lithrig lan,
 I Dduw ni fyynn'r un ganaid ffol
 Yn llesol dany lloer,
 Pheiddio wnaeth fwn Nablan fraeth,
 Peroriaeth arallh oer;
 Medd Solomon heb wad,
 Mab doeth a lonna i dad,
 A ofyno addylg fwyn a eiddo,
 Rhoddir iddo n rhad,
 Duw a'ch nertho i gofio heb gel
 Am hyn cyn hoedol hen,
 Chwenychwn ni, ras un a thri,
 Er mwyniant ichwi AMEN.

 PENNILL, o waith *David Davies*, i
 ddistewi grwnachrwydd Dynion an-
 ystyriol, ar ddydd gwlyb, i'w ganu
 ar *Miller's Key*.

V.

Y Dynion anystyriol
 Sy'n llwyr ddiffygiol ffydd,
 Trowch yn ebrwydd herbio w radwydd
 Ar dywydd Duw bob dydd,
 Drwy ei fwynder ef a'i fendith,
 Mae'n danfon gwllith a gwlaw,
 A phwy eill ddal neu attal etto
 A shwyddo dan ei law?
 Yn hytrach cyd roiwn glod,
 Tyn yw'n bod tan ein bai,
 Er croesi ffyrdd Dynion,
 A fyno Duw cyfion naws union a sai,
 Rhown foliant yn fawr,
 Bob awr tra b'om byw,
 Am bob math a'r dywydd,
 Tawy 'wllys ein Harglwydd,
 Gwawr ddedwydd gwir Dduw.

CERDD, o waith *Huw Morus*, ar
 "Heavy Heart." Yn addunedu ymad-
 ael ac oferedd, a osodwyd yma ar
 ddymuniad cyfaill, gan gosio'r Ddi-
 hareb, "Nid gwaeth gwirder ei ail
 adrodd."

VI.

1 **F**Y ngharddigion haclion hwylys,
 Cwrandewch ian ddatgan afian
 Ymado rwyf mae'n fadws imi
 A rhyddid afiaeth, rhaid yw dofi;
 Nid wyf yn blino ar fy yn gymdeithas,
 Ond rhag gw'radwydd,
 Benrhydd arwydd, byw'n rhy ddiras;
 Ofni drwg oamlwg ymllyn
 A phob gwagedd, o'i hir ddilyn.
 A rhyw ddialed, o'i hir ddilyn.

2 **M**i fu'm yn ddall, ac angall gyngor,
 A m dau lygad heb eu hagor,
 Yn awr rwy'n gweled gwaelod ffolcdd,
 Yn llynn ancini llawn anwiredd,
 A minau ynddo'n noshio'n ofer,
 Mewn pob tyrfa,
 Garwa gyrfa gorwag arfer,
 Yn rhy fynych mewn tafarau,
 Lle bydd felliwn, amryw gwestiwn,
 A mawr gaffiau.

3 **M**ammaeth deg yw'r Dafarn dirion,
 I fagu beiau bach yn fawrion,
 Er na bydd mo'r bai ar ddiod,
 Ond bai ar Ddynion yfed gormod;
 Pob ynfydrwydd fydd o feddwi,
 Anllywodraeth,

Anllywodraeth, y diadog
 Mwynder gwelach, mewn drygion,
 Cables, tyngel, a bageu thigwn,
 Dadlu diles, heb hysgwrthod,
 Celwydd rhodres c'wilydd rhydrwm.

4 Pe bawn i'n myn'd i hel ceiniogau,
 Ffordd y bu'n yn hau fy Sylltau,
 D wedai Mr. glan Dafarnwr
 Fyn'd o'r arian at law'r Bragwr,
 Cawn gany bragwr efgus coeglud,
 I bwrs yr Hwlmon
 O thy'r y galon, aeth y golnd,
 D wedai'r Hwlmon fyn'd a fedde,
 O i law allan

Gafael egwan yn gylloge.

5 Galla' i'n hyfach ofyn ceiniog
 I'm llaw fy hun na llaw nghymydog,
 Haws yw 'mgadw nag ymgynull,
 Llwf'r a llefeyw gwalch heb efgyll,
 Llwm yw llwdd newydd hifio,
 Pan f'o gormod
 O Biogod yn ei bigo;
 Llwm yw'r gwr a wisgo sidan,
 Ai bocedau
 Hwyr a borau 'n hir heb arian.

6 Ffei o Ddyn na ddiengai unwaith,
 Oddi ar y C. a'i brathodd gan waith,
 Ffei

Ffei o'r peth fy'n d'wyno'r wyncb,
 Ffei o lynu mewn ffolineb;
 Gwae a haub fioden Iengctid,
 I ddwyn prinder
 Gwayw flinder ac aflendid,
 Y Dyn a wario ei dda am ddiod,
 Pwy a'n feichie
 Am bâr o fgidie i'r Barus geudod.

7 Nid wy'n bwrw bai ar Dafarnau,
 Cwrw anwadal garw ei nwydau,
 Nag ar gwmniaeth fwyn gymhedrol,
 Tra f'o 'n addas a threfn weddol:
 Starad ferthedd, a hir lynu
 Gyd a'r fflagen,
 Gwaith aniben, rwy'n gwrth'nebu,
 Chwerthin heddyw, crio foru;
 Gwan ddiddanweh
 Yw difyrwch edifaru.

8 Mi gym'ra bwyll a meddwl gwaftad,
 I gadw f'arian mewn da fwriad,
 A Duw ei hun a f'o 'n fy nghynnal,
 Er byw 'n ddifalch nid byw'n ddiolal;
 Gwael y gwela 'i rhen anghenog,
 A phob cottun
 Mewn gwaed twymyn yn gotymog;
 Rhag syrthio i'r pwll o frig oferedd,
 Rhodia'i'n gynil,
 Tros fy ngwegil trois fy ngwagedd.

CERDD

CERDD o ymosyniad i T. Edwards,
o'r Nant, am wreiddiol achos yr
anghydfod, a fu rhwng y Bonedd,
a'r cyffredin yn Ninbych, 1795. i'w
chanu ar "Heavy Heart."

VII.

1 **TOMAS** EDWART mi' osodaf
Egwan eiriau, ac yn araf;
Brawd a thad parodwaith ydych,
O dy'r Awen, waed oreuwych;
A chan eich bod mo'r agos berthlyn.
I chwi'n eglur,
Mwyn trwy fyfyr, mentraf ofyn,
Beth yw'r gwreiddyn ddygodd llagur,
Chwerw dyfodd,
Ac a ledodd rhwng ein gwladwyr.

2 Bu preswylwyr brodur Bryden,
Yn byw'n gainwedd heb un gynen,
Etholedig a thylodion,
Un bwygilydd bawb un galon,
Oll mewn glanwaith iawndaith undeb,
Yn cyd gordio,
Lle'r aeth heno'n llwyr wrthwyneb,
Yn lle cario'r tau'n garedig,
Dal a gwasgu,
Duo, chw thu, ond yw yn chwithig?

3 Amryw lîd fydd yn ymladd,
 Gwladai fyth bîgnel ei faethu,
 Be' du brad y cariad braddedol,
 Ddwyf i'w nîw nîdra chytunol
 Trwm myfyrio dyma farwon mada
 O dan effro,
 Ga'dd ei ddryllid oddi ar yr allor,
 A daeth i fewn i dêth y fynwes,
 Ryw anferchog,
 Ry oerfelog, arw fâles.

4 Pa'm mae mawrion maithion moethus
 Yn eu gwlad mo t anghariadus,
 A hel cuchiog Filwyr cochion,
 I sefyll rhyngddynt a'u cym'dogion;
 E fyddai gwyddom yn swy gweddus,
 Yn eu parthau,
 Na mryfonau mo'r resynus,
 Oll o heddych allu haeddu
 Eia cym'dogion,
 Yn deg wnelon hîw diogelu.

5 Yn groes i hyn mae gwers eu hanian,
 "Lloegr ben a'u llygrai hunan."
 Ofer futt ni fwrw fâtan
 Rann oerwall hyll run arall allan;
 Ai gwyt casach ga'dd eu gosod
 Ar dir cymru,
 Na hyll deulu i'pwell di wasod
 Llwm a gwan yw ty lle 'ngynull

Hir ymrafael,
Llaefa i' afael, ni all sefyll.

6 Ond yw hi meddaf o'r un moddatu,
Gwedi gnynu gyda ninau?
Euog lanwyd y gelyniaeth
Yma, a chyfan am uwchafiaeth;
Arfer Bonedd mawr b'werau.

Di lwytho i'u hunain—
Dwyn y bychain dan y beichiau,
A'r tlodion llaethon llwyfserth,
Yn lle i'u derbyn,
Gwingo danyn' gangau dinerth,

7 Toft yw'r cry'am dynu dano,
Gado gweiniaid i gyd gwyno,
Dyma eu rhan i'r donau a'r rheini,
Mae'r Bobl druain bawb yn drewi,
A'r truciiniaid o'r un trwynau,

Nid Pereiddied,
Yw'r Pennaethied ganddyn' hwythau,
Oll heb anair felly beunydd,
Yn tasu'r beiau,
Dros y gwaliau, i ddryfe'i gilydd.

8 Ac meddwch chwi ma'i phlant eu
hunain,

Yw antheithwyr, bradwyr Brydain;
Twa'naddas eu fewn iddi,
Mae'n trangcedig ddrwg yn codi,

Ni welir achos 'r-un gorthrymder,
 Gan dywyllwlad,
 Fall ei llygad, felly Lloeger,
 Ffrauo a chaethion rhagluniaethau,
 Hynod ddiddig,
 A parchedig o'i phechodau.

9 Gan fod ein gwlad heb deimlad
 amlwg

O'i sefyllfa gwaela golwg,
 Brwd adroddwch par'du drwyddi
 Drwy gul effaith ddarfu gloffi;
 Gwyddom fod ei gwaedd ofidus

Yn haeddu chwerwaidd,
 Fawr iawn lwyraidd, farn alarus :
 Buan delo benna daliad

Iddi helaeth,
 Gyfan odiaeth, gyfnewidiad.

ATTEB ir Gân Ragflaenawl, ar yr
 un Mesur.

VIII.

ROBERT DAVIES, rhyw bert olyn
 A yraist immi yn wers dwymyn,
 Oblegid

Oblegid Bonedd, blagiad bennau
 A'r cyffredin, gyffroiadau;
 Nid wy' teilwng nodi atlolwg
 Amly cyfryw;
 Faith iawn ymliw fyth yn amlwg;
 Dyn truenus boenus beunydd
 Ydwy 'n wyrdraws,
 Rhy ofernaws, im rhoi 'n farnydd.

2 Wele 'r farn yn gadarn gydweddi
 A geir inni, or gwirionedd;
 Mai ffrwyth pechod arfod hirfaith
 O dir Uffern ydyw 'r effaith;
 Hwn yw'r achos yn oruchel
 Cynnhyrfiedig;
 Pawb am ryfyg, pob ymraf'el,
 Yr un anian ly ynnom ninnau,
 Ac oedd yn gosod,
 Cynnnyg ifod *Cain* ac *Esay*.

3 Fe roes y *Sarph* ryw wers ddi orphen
 Addewidion yngardd Eden,
 Y byddai ddynion a byw ddoniau
 Ymgais dewis, megis duwiau,
 Telly fyth mae chwyth archwaethiad,
 Hunan bryfur,
 Ymhechadur am ei chodiad,
 D'oes dim newydd dwys tan awyr,
 Mewn un einioes,
 Na fu eifioes, yn rhyw fefur.

- 4 Roedd esgus *Adda* oi drofeddau,
 Y wraig medd ef, y *Sarph* medd hiithau,
 Felly'r wlad a'u nâd annedwydd,
 Bawb a'u hysgus dros eu hyfgwydd,
 Gwael eu gwedd, a Bonedd beunydd,
 Sy'n ymlirw'n amlwg,
 Orwag olwg ar eu gilydd,
 Fal pren ar demestl, prawf di ammau
 Mawr fydd ffwndwr,
 Accw ynghynnwr, y canghennau.
 (ddydd)
- 5 Ar ceingciau'n raddau sy'n cyrhae,
 Sefyllfaoedd yr holl fywyd,
 Tyfiad pawb o dlawd i Frenhin,
 Sy'n llygreddawl or un gwreiddin,
 Nid oes heddyw'n gwneud eu fwyddau,
 'N un gelfyddyd,
 Neb a'i fywyd na b'o feiau,
 Naws a gewch mewn ifa'g uchod
 I ryw ddichell;
 Ymhob bachell, am eu pechod.
- 6 Mae rhai pennaethiaid euraid laraith
 Au hawdurdod yn ddi effaith,
 Eifampiau drwg mewn golwg helaeth,
 Sy'n wall anfeidrol mewn llywodraeth,
 Rhai *Ynadon rhy niweidiol
 A chyfreithwyr,
 Sydd

* Uffolaid.

Sydd anrheithwyr fwydd anrhaethol;
A rhai Personiaid, pwy resyna?

Ymhob ffaidd:

Naws alluniaidd nhw' sy flaena,

7 A thra fo'r blaenaf heb oleuni,

Yn t'wyso'r dall i ffos trueni,

Swn digofaint sy'n dygyfor

Yspryd Saul elynol flaenor,

Lladd y plant er mwyn dieithriaid,

I geisio cadw,

Yn rymyl accw'r *Amaleciaid*:

Cryfhau breichiau annuwioldeb

Mewn drygioni,

Daw'n warth ini a Duw'n wrthwyneb-

8 Mae'r Saith Angel ar eu siwrneu

Yn dechreu tywallt eu phioleu,

Llawer gwae sy'n llwyr gwewyr,

I'w rhoi yma i'r rhai ammur,

Gwae rhai gydiant faes at faefydd

Nes bod gwendid, Esay 5. 8,

Oes wall ofid eisiau llefydd,

Mae'n ddi ameu'n anhawdd yma,

I dylodion;

Ac elw byrrion, gael eu bara.

9 Dawn medrusgall dyn rhodrefgar,

Gwneud ei dduw o gnwd y deaeaf,

Ysgyboriau gwaliau'n gwlwm,

A

A *Storehouses* ys da rhewm,
 Ond eill naws ing dywyllnos Angat,
 Alw'r ynfyd,
 I a'oi buryd, cyn y borau.
 Ameu r Arglwydd am ei lawndra,
 Cofiw'n heddyw, (2Bren: 12. 18.
 Am w'r fy'n marw morth Samaria.

10 Cofia 'speiliwy cenhedlaethau
 Y bobloedd ath yspeilia dithau,
 Am waed dynion mewn galanas,
 Ac am dy drais mewn tir, a Dinas,
 Gwae elwo elw drwg i'w berchen,
 Yn falch i af'el,
 I nythu'n uchel—noeth yn ochen;
 Ac os yw Lloegr dan'r un llygriad
 Caiff gan yr Arglwydd,
 'R un cul dywydd, a'r Caldea'd.

11 Mae Duw'n ei forriant ar amferau,
 Fel gwr ty'n mynd oddi cartre'
 Ac yna'r breision weision asw,
 Sy' bawb ai olwg ar ei elw,
 Y trecha'u tro am dreilio'n drawfion
 Lledu'n llidiog
 Ymma'n wresog mewn ymryson,
 Dyna'r tylwyth dan rwyd dialedd
 Sydd yn meddwi,
 Yn anciri, mewn anwiredd.

12 Fe lwnge rhai fel gwartheg **Phar'o**,
 A roir iddynt heb arwyddo,
 Merched gele, ni ddigonir,
 Bedd, nag uffern, er a gefir.
 Felly llawer gwr bonheddig
 Fel Môr eigion,
 Yf yr Afon ai fawr rylyg.
 Crombil wancus yn trallyngcu,
 Chwantau calon,
 Nid oes digon, i'w gostegu.

13 Beth yw Plafau trafau trysor?
 Ond gorseddfeydd annuwiol gyngor,
 Mae gwin; a bwyd, a gwyniau bydol
 Yna i'w moedro'n anghymedrol,
 Meibion *Scefa* mhob naws gaf el
 Heb yr Arglwydd, **Aët. 19. 14.**
 Sy dan chwithrwydd, dyn a chythrel,
 Chwys y tlawd, yw'r cnawd ar cnydau
 Rhwyg a balchder,
 Y fwn a'r plefer, fy'n eu plafau.

14 Fe wasg y mawrion dewrion dyrys,
 Y Llafurwyr, a'u llaw farus,
 Ar Llafurwyr a'i holl fwriad
 Gwisgo'r gwyn a gwasgu'r gweinia'd,
 Gwasgu' fydd a gwisgo' swyddau,
 Nes yr aethon
 I faela dynion, fel Eidionau,
 Gwerthu'r cyfion er ariannau,

A'r

A'r tlawd truan;
Er pris gwadan, pâr esgidiau.

15 Dyma'r byd ac ergyd gŵyrgas
Y fydd yn awr ai fwyddau'n einnas
Meini Melin flin aflonydd;
Egni galed yn cnoi gilydd;
Pawb ar eraill a weryran
A neb yn cwyno,
Ei ŵyrni heno, arno i hunan,
A phob enwau tlawd a bonedd
Oll yn euog:
Tan'r un warrog trwy anwiredd.

16 Gwedi chwalu gwawd uchelwyr,
Pa faint *Ffurmach* ydyw'r *Farmwyr*,
Sydd mor feilchion gw'chion gyhoedd
Rymmus droediad au Meistradoedd;
Pell yw peirch eu Meirch au Merched,
Hwy rygyngant,
Fwy nac allant yn ddi golled:
Lle bo addysc' byd neu eiddo,
Dyna Ragrith,
Wyniau melldith, yn ymwylltio.

17 Ac os ewch i ddangos ochain,
Babel droiau'r bobl druan,
Llygraid llûn, a gwyn drygioni,
Sŵn yr hunan sy yn y rhei ny,
Meddwi a *Hwrio* mawr ddihirwch

Bawb

Bawb lle gallant,
 A ddilynnant, aflawenwch ;
 Anesmwythdra lleithdra llwythdrwm,
 Byw'n ddig-wilydd,
 Dan eu gwarthrudd, dyna'u gorthrwm.

18 A phwy ond diafol awdwr pechod,
 Sydd ymma ynghiadfa pob anghydfod,
 Pan ddarfu'r tyn offeryn Pharo,
 Bwytho ar ddynion, beth oedd yno ?
 Nid *Ffast* wenwyn, na phastynau
 Mewn cynddaredd :
 Oedd eu buchedd dan eu beichiau,
 Ond o'u cyfyngder eger eigion,
 At Dduw 'n ddibaid ;
 Roedd eu hochenaid a'u hachwynion.

19 A than bwyfau'r Jevau r'wan
 Geifr, a Moch, fy'n croch ysgrechan,
 Ymroi a diodde 'n ddi wradwyddiad,
 Dan Iau'n ddyfal a wna ddafad,
 I ddefaid Crist mae'r Iau 'n esmwydra,
 Cariad Isr'el,
 Goruwch fug'el au gorchfyga,
 Ar rhai orchfygant awch arfogaeth
 Chwantau'r gelyn ;
 Mae'r Iesu 'n dilyn, Iau'r dystiolaeth.

20 Beth yw Rhyfel boeth hir ofid ?
 Ond melus chwantau beiau bywyd,
 K Olwyn

Olwyn fawr digofaint gyfion,
 Sy'n troi 'n boenus trwy ddibenion,
 Ac os y tlawd raid heddyw ddiodde,
 Caiff gwyr mawrion,
 Taer annoethion eu tro nhwyth'e
 Fel mae amfer i bob amcan,
 Trefn Rhagluniaeth,
 Drwy wahaniaeth Duw ei hunan.

61 Angenrhaid y'w o ran cyflyrau,
 Byd rhai astrus, i'w bod rhwystrau
 Gwenith glan d'oes ofan sefyll
 Pan godo'r gwantan gyda'r gwyntyll
 Tan y groes, mewn oes yn isel,
 Mae lle 'r Cristion,
 Fe ddaw 'n gyfion o bob gaf'el,
 A Duw anwyl er daioni,
 Drotho'n buchedd,
 At wironedd on treuni.

T. Edwards. o'r Nant.

CERDD, a' wnaeth *T. Edwards*, o'r
Nant, i *Robert Parry*, *Plas yn Green*,
 i ofyn *Gwlân*; i'w chanu ar *Rodney*.

Y Puraidd *Robert Parry*,
 Maddeuwch imi 'môd,
 Yn awr yn cynnyg gyru canu,
 I geisio clymu clod,
 I chwi fy'n byw mewn llawnder,
 A'ch plefer yn eich *Plas*,
 Gyda 'ch Meibion, yn heddychlon,
 Heb unrhyw galon gâs;
 Teulu ydych hoyw wladaidd,
 Yn byw'n ddifalch, ac yn ddofaidd,
 Nid hel *Meistr*, ac ymestyn,
 A champ-godi, a chwympto gwedyn;
 Wrth fyw 'n gytun at ddaioni,
 Fe ddaeth mawrhydi i'ch rhan:
 Eigion rhedjad, ac anrhydedd,
 Yw'ch mawredd yn eich man;
 Mae eich maesydd wych rymusiant,
 A'ch 'Nifeiliaid i chwi 'n foliant,
 Ychain, Defaid, a Cheffylau,
 A Dâ Blithog laethog lwythau,
 Pob angenrheidiau 'n rhadus,
 A threfnus yma a thraw,
 A Duw'r heddwch mae'n arwyddo
 'N eu llwyddo dan eich llaw.

2 Mae achos diolch beunydd
 I'r Arglwydd am ei rôdd,
 Er mawr gyfur o mo'r gyson
 Yw'ch meibion at eich modd;
 Mae *John* a llon gallineb,

Pwy atteb iddo ef?

Am ddeall triniad ffair, a marchnad,

A threigliad gwlad a thref?

Am bob gwaith yn faith ni fetha

Ef yn gywir Haf, a Gaua',

Cynhaua' hau, Cynhaua medi,

Ufudd agwedd fe n ddi ddiogi,

A lyfti llawn hwylusteg,

Ymhob mwynedd-deg nod,

Nid oes undyn a dawn fowndiach,

Y haeddu cliriach clod;

Dyma sylwedd *Tomas* eilwaith,

Am naws manwl mewn hwlmonaeth

Dilyn gweddi 'mhob digwyddiad,

A llafurio yw ei holl fwriad,

'Nifelia'd yn ofalus,

A fyn ei dresnus drin,

A phob perffalith effaith hoffa'

Sy gryfa *Mhas yn Green.*

3 Maith yma *John a Thomas,*

Cyweithas frodur cu,

A da yw ch golwg chwi'rhen geiliog,

Awch talog wrth eich tŷ :

Mae'n hwythau 'n Ddynion eithol,

Natturiol ym mhob taith,

A di ynfydrwydd ill dau'n fedrus,

A gweddus yn eu gwaith;

Felly rhyngoch yn llwyr wingo,

Mawrhydi ch llwyddiant a ch oll eiddo,

Nes

Nes eich myned hwylied helaeth,
 Yma 'n degwch i'ch cym'dogaeth,
 A chwaeth tai, a chaeau
 Sydd i'ch meddianau 'n ddwys,
 Fe dâl eich llawnder, a'ch call undeb,
 Drwy burdeb aur da' bwys;
 Rhyfedd fendith, rhyfedd fwynder
 Sy'n ddymunol dan eich maner,
 Rhyfedd rhagor chwi fawrhyged,
 Am fi ac eraill yn fegeried,
 Chwi ar léd mo'r lydan,
 A'eh arian glan drwy glod,
 Minau 'n ffwlyn, dwlyn, diles,
 Anghynes gwag y' nghod.

4 Chwi 'n magu Anifeiliaid,
 Moch, a Defaid iawn,
 Gweirgloddie, a chauc, tai, a'ch heol,
 Sy'n llwyddol ac yn llawn;
 Minau dim fagais
 At fantais etton fyw,
 Ond Lladd ceffylau, dilyn ffledd,
 Anrhydedd oerdd yw
 A'r hyn a fagais o'm rhywiglerh,
 Mewn twrt o gwynfonedd tan geneth,
 Mae rhei ni a'u main
 Mewn dinam dynied
 Er fy' mgeledd lawer galwed,
 Mae'r merched hawb am orchwyl,
 Yn ol eu hwyl eu hun,

Yn

Yn troi eu helynt at rhyw alwad,
 A'u teimlad yn gytân ;
 Eu Mam, a minau fydd yn myned,
 Fel rhai eraill ar i wared,
 Tu a'r bedd mae gwedd ogwyddiad,
 Rhieni 'n mynd a'r plant yn dŵad,
 Mae treigliad afiad oesau,
 Fel tonnau miniau môr,
 Neu ffrwd gyffredin olwyn melin,
 Yn dirwyn yn ddi dor.

5 A chan nad oes mewn bywyd
 Un rhydid yn parhau,
 Gwnewch o'ch Mamon gyfion gyfaill
 Ceiff eraill eich coffau ;
 Dadgenir hyn ond odid
 O'ch plegid chwi a'ch plant,
 Pan f'o chwi byddar yn eich beddau,
 Tan odlau *Twm o'r Nant*,
 A'r hyn ogyfur wy'n ei geisio,
 Ni ddymunwn feddu mo'no,
 Oni cheir e'n gwbl fodlon,
 Heb un gilwg yn y galon'
 A'ch rhoddion os cyrhaeddaf
 Cyhoeddaf chwi o hyd,
 Ac os y bennod ni dderbynia'
 Nis gwnn a fydda'i 'n fud:
 Cerdod wla'n yw'ngan a 'nghwynion'
 Am hyny gwiliwch dori 'ch calon,
 Mae rhagor didwyll rhwng cardode'.

A hyn chwi wyddoch rhowch a wedde',
 Ac oni rowch o'r achos,
 Ni wiw mo'r dangos dant,
 Fe fu fwy dychryn ar y dechreu,
 Na hynny 'n ochreu 'r Nant.

6 Ond Nant a'i cheunant chwanog
 Sy'n lle afrywiog frf, (gwagen,
 Pe rhoech o'ch gog'yd lwyth eich
 Ni lanwe'i hagen hi,
 Pe bai ond sych ben sached,
 O w'ched fydde' i wawr,
 Ceid y teulu i gyd at olud,
 A'u llwyrfryd i'r Droell sawr;
 Mi gawn frethyn cryf i'r eithaf,
 Imi 'n *Gwat* erbyn gauaf,
 Gallwn addo i'r Wraig mor haw'gar,
 Etto *Fantell* at y fentar,—
 Dull anwar ydyw llunio,
 A gaddo o'ch eiddo chwi;
 Mawrhygu rhoddion cyn y caffon',
 Llawenydd cynffon Cî;
 Pe 'ch holl rodd o fodd a fydde',
 Ond briwfionun at bar 'Sane',
 Mwy fyddai hynny i'w feddu'n foddus
 Nag a haeddwn ni'n gyhoeddus,
 Ffarwel yn bwyllus bellach,
 Fe dderfydd afiach wên,
 Gwisgiad gore', gras cyn Ange',
 I chwi, a minne' AMEN.

Am

Am na chafodd y Prydydd y Gwlan
gofynedig, canwyd y gerdd ganlynol
gan Awdwr y Llyfr hwn: ar yr un
Mesur.

X.

1 **A** Glywch chwi'r gwr rhagorol,
O'r graddol *Blas yn Green*,
Mi glywais i'ch elusen laesu,
A thynnu 'ngwysg erthin;
Gofynwyd iwch gan berchen
Nôdd awen yn ddi oed, (cynn'u;
Am gerdawd Wlan, mewn cân yn
A'i lafur fu yn foed;
Mawr na roesech yn ddi'mryson,
Iddo 'n fwynaid ei ofynion,
Ca'dd ei awen galon eured,
Llawer gwr yn llwyr agored,
Ond caled 'r ydwy'n coelio,
O'ch eiddo fuoch ehwi,
Coryn tuchan fel crintachwr,
Yn lle hoff roddwr ffri;
Er iddo ofyn ar ei ddefod,
Yn ol eich diben, a'ch cydwybod.
Chwithau ddangofasoch iddo'
Na feddech'r un gydwybod effro,
Ond wedi ei ferrio'n farrug,
A'r peryg' haiarn poeth,
A nôd Bwyffilaidd, gwaclaidd gilwg,
I'ch taloen amlwg noeth,

2 Och

Och ! caled rhag eich c'wilydd
 Di ddefnydd yn ei ddydd,
 Byw ar eiddo Duw a'i roddion,
 Heb roi anrhegion rhydd:
 Duw'n ffynnu i chwi'n hoff enwog
 Ddefeidiau gwlanog lu,
 Ac er ei fwyn ni roddech gerdawd
 I frawd un gnawd o gny;
 Cauwyd barriau ciliau 'ch calon,
 Bustl chwerwedd fy yn ei chyrion,
 Di drugaredd, llawn o rýfyg,
 Dymma nôd y rhai damnedig,
 Mae 'r felltith unig hynny
 Drwy 'ch tŷ, a'ch Cawell toes,
 Gwybyddwch yma tra bo'ch amhar
 Bechadur yn eich oes;
 Yn lle rhoi 'mgaledd i rai gwaelion,
 Hoffi peihau eiff yn boethion,
 Gwyliwch fod fel *Difas* hwnnw
 A'lbâr i fyw, a byrr i farw,
 'Wiw galw 'ngwlad y gelyn,
 Am un diferyn fyth,
 I oeri'r boethfa annobeithiol,
 'R ol colli'r nefol nyth.

3 A chan eich bod mor fawlud,
 A chrinllud yn eich rhodd,
 Os prin yr hauwch, prin gwybyddwch,
 Y medwch o'r un modd;
 Mae 'ch tryfor yn y Ddaear,

L

Ymlhith

Ymlhiith anhawddgar hâd,
 Lle rhodia gafael rhwd, a gwyfyn,
 I'w llygru 'n ddi wellhâd;
 Rhaid tynnu 'ch brud o'r byd enbydus,
 A'ch ail eni 'n wych hachonus,
 'Te rhoir eich gwlan yn dân o danoch,
 F'alle' i boethi 'r fan lle bythoch,
 Am na roddasoch ifod,
 O'ch llawnder hynod ran,
 Fwyd, a dillad, a'u diwallo,
 I wisgo 'r rhai fy wan;
 Os yn eich calon deil eich golud,
 Cewch glywed didwyll lês yn d'wedyd,
 Gyda nerth, yn gadarn wrthoch,
 Sum yn noeth, (bywim' ni wnaethoch)
 "Ni ddilladasoch ddwysion
 "Tlodion blant di lŷth,
 "Chwi o'm hannedd ewch am hynny,
 "F'r tân a bery byth".

4 Sal ydyw rhai fy oludog,
 Mewn anrhugarog wedd,
 Nid oes dynion mwy tlodion,
 Yn bôd ar finion bedd;
 Eu cyrph yn cael eu pelgi
 A bri danteithion bras,
 A gado eu benaid i newynu,
 Heb wir gythaeddu gras;
 Gwerthu 'r Nef am fenthyg teyrnas,
 A chadw fwyd, a cho'dau Sudlas,
 Dal y gwan yn annigonol,

Dyfstyru byw'n dofturiol,
 Gwaith Diafol gwaetha dyfe's
 Yn llenwi'r fynwes faith,
 Ac offrw'n rhoddfa i drysfa,
 Y tlawd yn gasa' gwaith;
 Rhoddwr llawen heb wrth'nebu,
 Dyna'r gwr mae Duw'n ei garu,
 Rhoi a'r llaw afwy lle b'o eifio
 Yn llwyr ddieithyr i'r llaw ddehe:
 Ond chwithe' fuoch weithan,
 Wr prin o wfan eich praid,
 Rhoi 'ch Talent ddiidwyll yn guddedig;
 Yn eich llygredig wraidd.

5 Mae *Tomas* yn gottymog,
 Er iddo 'ch annog chwi,
 Ca'dd weled fyrrid, fased sefur,
 I'ch Brodur oedd eich hri;
 Erwy gymorth heb eich rhoddion,
 Fe fedr swynlon fyw,
 Mae iddo hylwydd hardd gynhaliacth
 O deg Ragfuniacth Duw;
 Rhwn i Dduw ddieithon roddi ei achos,
 Fe geidw' i'enaid gyda' i' einio's,
 Mae Duw yn rhoddwr rhannwr hynod
 Heibio i Ddynion, heb ei ddannod.
 Er gorsod ar rai gyrfa,
 Mi brofa fynd heb ffr,
 Mewn brith g'ledi i borth goludog,
 Llechweddog ail i'chwyr.

Ac etto cofiwch at y cyfan,
 Er i chwi gyrraedd aur, ac arian,
 Rhaid myn'd yn noeth heb 'run o hony
 I roi da onest gyfri am danyn',
 Pa'r un, mewn p'wer enwog,
 Ai anghyfranog frud,
 Ai trwy elusen y treiliaf och,
 Dderbyn'f och o dda 'r byd.

6 Wrth hynny mae'n wrthunol,
 Grefynol gweld yn siwr,
 'R hyn ddylai fod am gefn tylodion,
 Tu fewn i galon gwr,
 Heb deimlo mewn byd amlwg,
 Gan raib a chynddrwg chwant,
 Fod lliw o rewynt, llawer awel,
 Yn oorfel yn y *Nant*:
 Gwir yw 'r gair fydd arferedig,
 "Ni cheir i'w cario o'r graig ond cerig,"
 Ni cheir chwaith o honoch chwithau,
 Ond trais, a malais, tros 'r ymylau,
 Mae geiriau golau'n galw,
 Cewch heddyw glirio 'ch oes,
 Addewid foru o adferiad,
 Gwawr d'wniad, gwir nid oes,
 Ac os digiwch yn gostogaidd,
 Wrth fy leiniau waith afluniaidd,
 Do ed edifeirwch i'ch adferu,
 Ac oni te bydd hyn o ganu,
 N tagnellu marwor tanllud,

Mw

Mwy poethlud ar eich penn,
 Duw roddo ffydd, a'u llwyr ddiffoddo,
 Gwnewch chwi ddymuno. Amen.

NI bu *John*, mab llon ymhob lles—
 ddoethrym,
 Ddieithrol i'w gyffes:
 Ond am 'r hên dyma'r hanes,
 Bawddyn oedd,—be oedd o nes?

~~~~~

PENNILLION, yn dangos y niwaid
 o eiriau Segur: at fefur elwir
 "Ifan glân Teifi."

XI

BETH a ddaw o bechaduriaid?
 Neu pa ddiwedd? pwy a ddywaid?
 Be' ddaw o' nghymdeithion diddan?
 Be' ddaw honaf fi fy hunan?
 Hyd hyn yma 'r ydwy'n aminur,
 Heuais ogyrch eiriau segur.

Mi gaf ddifai gyfaddefiad,
 Drwg

Drwg yw lladd, a drwg yw lladrad,
 Drwg yw twyll, ac anghyfiawnder;
 Pob annudon heb un hyder
 Ac yfywaeth drwg is awyr,
 Geir o fugyn geiriau segur.

3 Amryw un a rith weddia,
 "Duw f' o madde' meie' mwya,"
 Fynno fod yn ddi frycheulyd,
 Maddeu'r mwya, ar llefa' hefyd;
 Er addefu bod yn ddifyr.
 Ni efgusodir geiriau segur.

4 Rhodien Dyn mo'r diargyboedd,
 Ag un Angel yn y Nefoedd,
 Heb un pechod bach o'r dechre,
 I boethi ei Uffern wedi Ange!
 Pe b'ar hynny'n cael ei wneuthur,
 Fe'i gwrefogar geiriau segur.

5 Pwy a rifa wallt ein penne' ?
 Pwy a rifa wlith y bore' ?
 Pwy a rifa ddyinion ddafnau,
 Mawradenydd, Môr a'i donhau ?
 A phwy hefyd oglud eglur,
 Rif ei sigyl eiriau segur ?

Tŵr yr arfan ydyw'r galon,
 Cleddyf ydyw'r tafod creulon,
 Braich y Milwr ydyw'r meddwl,

Dichell

Dichell ydyw corph y cwbl,
Efrwyth y cyfan ddi lan ddolur,
Garwa faig, yw geiriau segur.

7 Ar adenydd mae ein dyddie,
Awri bechu, byth i ddiodde;
Drud yw llawer munud llawen,
Mil o'i achos i aml ochen,
Hwyr nos Ange' ni fydd cyfur
O groes wagedd geiriau segur.

8 Duw rhoed inni ras attaliol,
Athraw gweddus, a thragwyddol,
Ein gorathredoedd nithgar hadyd,
F'o mwy cyfiawn, yma ac hefyd
Duw r'o ras di gas da gyfur,
Inni 'fig o'n geiriau segur.

*****

PENNILLI ar "Old Darby."

XII

G Wirionedd o'r ddaear a ddeuodd,
O'r groth efe darddodd Mab Duw:
Neu 'n hytrach o'r bedd lle gorwedddodd
Er marw, cyfododd yn fyw.

Cyfiawnder

Y Peth welodd Dyn, nasgwelodd Duw.

XIII

1 **B**ETH welais i sydd bryfyn gwach,
Mewn gafael immi gofio?
Erioed na welodd fy Nuw Ion,
Na chlywed son am dano?

■ Ni welais i fy ngwell yn wir,
 O fewn y tir rwy'n tario :
 Ni wel, ni welodd Duw ei well,
 Pe'r elai 'mhell i chwilio.

:w Mi welais i fy hun yn wan,
 Duw my wyd dan fy meiau :
 Mae'n anghofl ei ei glod,

Y

Yn y Duwdod fod gwendidau.

4 Mi welais i fy hun, a ngwaith,
Yn amherffaith ar y gore':
Erioed ni welodd Duw ei waith,
Ond perffaith fel dymune.

5 Mi welais i fy hun ynghau,
'Fewn nwydau 'n gyfnewidiol;
Fel y bu mae Duw o hyd,
Bydd hefyd yn drag'wyddol.

6 Mi welais i fy hun yn llefsg,
A blîn mewn hestg a dryfni:
Ni flina, ac ni ddiffygia Duw,
A phob peth byw mae 'n borthi.

7 Mi welais i fy ferch yn oer,
Nid heddyw, a doe'r un mawredd:
Fy nghariad felly, cynneddf yw,
Mae cariad Duw 'n Briottoledd,

8 Pan welwyf fi f'anwiredd clwm,
Yn bwn rhy drwm o boenau:
Ni wel Duw f'anwiredd mwy,
I'm hachub drwy fy meichiau.

9 Amhosibl yw o'r dyfnder trist,
I heb ffydd Yngrist, fy nghodi:

hbywv

Ond cael *Yngrhist*, iachusol fydd,
Amhosibl fydd fy ngholli.

*****

Dau BENILL, ar "Leave the Land."

XIV.

MAB Saer, trwy gyfrifiad,
Mab Mair trwy feithriniad,
Mab Duw trwy genhedliad,
Wir brofiad o'r bru:
A Thad i'w fam gnawdol, a Thad i'w
Gnawd dynol er hun, yn ddewisol
Oedd Iesu,

Trindod mewn Undod, ac Undod
Yn Drindod, Duwddod mewn
Dyndod, yn drindod o ras:

Prynwr, Eiriolwr, Cynnaliwr,
Cynnyddwr, Dechreuwr, Diweddwr,
Duw addas.

TERFYN Y CERDD.

Cywydd,

M

C Y W Y D D

GOLYGIAD RHYFEL.

I.

DWG anadl y deg 'wenydd,
Mewn awel rhêd, myn le rhydd;

Gwna dy lwybr yn yr wybren,

Dôs a hawf, Duwies y nêd;

Myn lygad manwl ogylch

Ar RHYFEL, a gwel ei gylch.

Yn foreu iawn.—Niferoedd,

Torf lawen y Nef wen oedd

Yn canu, 'n emynnu mawl,

I'w chrêawdr anechreuawl,

Angylion, lû gw'nion gaid,

Yn ser hoff, a *Seraphiaid*,

Mewn byd teg wynfyd di gêl,

Ond rhywfodd magwyd RHYFEL :

Gwelawdd rhai *Engyl* golau,

Yn ormod ddodi clod clau,

I'w glan *Naf*—gwnaent warafun,

A hwy mor laned eu hun.

Digiodd, epynodd llid Ner,

Draw o'r Nef, Duw droe'r nifer,

M2

O'r

O'r uchder, hyd dyfnder tân,
 Yn *Ddieist*, i annedd aflan ;
 Mewn du-bant cawfant eu cau,
 Yn dynnion mewn cadwynau,
 Lle cedwir y llu cadarn,
 Yn y du fŵg, hyd y Farn.

Bolltio maent etto o'r tân
 Weddilliad eu chwydd allan,
 Collasant fwyniant Nef wen,
 Tro'n t i'r byd, cŷd a'u cadwen,
 Yn demtiol elynol lû
 Digllon,—i weision Iesu.

Gefyd anwylyd y Nef
 Yn ei blant, a'i bobl yntef,
 Anian o newyddlan wawl,
 Yn difa grym y *Diafawl*,
 Gelyniaeth o ragluniad
 Duw ei hun, rhwng eu dau hâd.

Trwy ymchwydd, dilwydd y daeth
 Glanastr, a phob gelyniaeth,
 Tu fewnol elynol lid,
 Rhyfel, a phob rhyw ofid,
 Yn drylliawg dori allan,
 Mal uthrawl an'dwyawl dân.

Cenedl ymhen cenedl cawn,
 A chroeslid Beilch echryslawn,
 Dinafoedd lle dynesfan
 Yn fflamio, 'n dîo gân dan,
 Suddir y Dinafyddion,
 I'r tu bridd, dan oerwaed bron,
 Gwragedd

Gwagedd dan gur a ogwyp
 Accw yn eu tai, cyn eu tymp,
 Difethir plygir y plant,
 Er gweni ar a'u gwanant.

Maef-trefi lle 'mesyd Rhyfel,
 Noethir yr holl dŷ lle del,
 Edn ni thrig mewn coedwig gau,
 Gan dwrf egniad arfau,
 Colyddion yn fwyd cleddyf,
 Gyd a'i awch y gwaed a yf;
 Rhai 'n rhwydd hyd ymchwydd y donn,
 A rwygant frig yr eigion,
 Ymdreisiant am wyw drysor,
 Taniant, rhyfelant ar For,
 Dwned a rydd y donn draw,
 Fel gwyllt gyffrôwyllt ffriaw,
 Rhyfel a bar, fel Taran,
 Wel'd mor yn 'Leuadau man,
 Gyrry donn laith siomfaith sud,
 A i chenllif yn wreichionllud,
 Nes b ai 'r mor oror eirian,
 Sur a dig, megis ar dân.

Fy nychymyg eurblyg Iaith,
 Tro olwg i'r tir eil waith.

Rhwng tŷn ergydion yn gwau
 Athrist dwrf, a thrwst arfau,
 Dynion hyfion dihefeirch,
 Ar lidiog Ruddfaog feirch,
 A'u rhuthir i'r frwydr yn uthrawl,
 Eon rhwng ergydion gwawl,

A Dynion yn feirwon fydd,
 A'u gwaed hyd eu hegwydydd,
 Och! ruddfan, ac uban caeth,
 Gwae leni o'r gelyniaeth,
 Gri, a chwynfan gwreichionfawr,
 Drwy'r lluarth, mewn mygdarth mawr,
 Chwal fŵn y nychlais ennyd,
 Mal T'râuau trwy bantiau byd,
 Gwylofain wna'r graig lefair,
 I'w hatteb er neb'r un air,
 Caed eraill mal cyd Arwyr,
 Yn ddewrion enwogion wyr,
 A'u cynwrf megis twrf tonn,
 Erlynant ar olwynion,
 Cawri byd mewn cerbydau,
 A'u fŵn yn echrys nethau,
 I'r fyddin mewn eirf addas
 I chwareu cledd ochrawg glas,
 Wrth chwynn floedd Udcyrn ydd ant,
 Diat y maes a doant,
 Taranant o'r nant i'r nen,
 Try eu fibrwd tros wybren,
 Eu cyrphyn y cerbydau,
 Llwy'r rwygir er llurigau,
 A'u clorian, glan ga'lyniad,
 Bwyfa, lle mantola'r Tad.*
 Nid medru, na gallu gwr,
 Na diehell un godechwr,

A rêd o afael yr Ion,
Lle diŷl, a llid eon :

Olwynog Haul-y wiwnes,
Bu E o blaid ei bobl ef,
Arafodd, ddydd o Ryfel
Ar daith ei wrefogfaith fel,
Rhag bloedd byddinoedd annoeth,
D'ai ar du ei greawdr doeth;

A'r lloer, wen oer, wnai aros,
I'w genedl ef, un gain dlos,
Daraw 'r gelynyion diras
A chwymp, i ddial ei chas;
Daw ier o'u dewis oror,
I'r gad ar alwad yr Ior,
Tyrfa o fellt di orfod,
A chenillysg cymysg ac od,
Corwyhtoedd, a Dyfroedd dig,
Chwai ddadwrdd, yn chwyddedig,
Ufuddawl lefawl weision, Salm. 148. 8

Hwy gair wrth air, a nerth Ion.

Mafwedd yw imi ofawd,
Fy mawl egnïawl i gnawd,
Pryf gwar---pridd Daear yw Dyn,
Llai fywaeth na llylieuyn!
Ei gleddyf ni ddyg lwyddiant
Fwy na foff, heb fy Nuw Sant,
Duw mawr biau daraw 'r byd,
A Duw biau gadw bywyd.

*****

CYWYDD

CYWYDD Y FFYDD.

II.

FFRWD fywiol deffroed f'awen,
 Dawn iawn barch, a Duw Ne'n ben,
 Ffoed hunan, a ffawd dynol,
 Rhad Naf, na arhoed yn ol,
 Gwnaed f'Argwydd fy rhwydd fawrhau
 A chymorth o iach Emau,
 Rhoed im ddawn ag iawn gynnydd,
 I ganfod hoff hynod Ffydd;
 Hon fydd fel chang Angor,
 Myn ei sail yn monwes Ior,
 Ynddi, a thrwyddi wrth raid,
 Cyd rinwedd, cedwir Enaid,
 Heb ei theg wiwdeg edyn
 Ni chedwir,---- Demnir pob Dyn;
 Am hynny, Duw im henaid
 Rhodded ffydd, werth rhydd wrth raid.
 I'r diben o rad wybawd
 Gwaith gwiw ffydd, gywaethog ffawd,
 Gwelwn waith, dyfnfaith Duw da
 Y Dydd adferwyd Adda.
 Pan hudwyd ein pen hoywdeg,
 A dwyn Dyn o Eden deg,
 E ddodwyd addewidion,
 O wraig, y genid yr Ion,
 Yn geidwad i'r colladwy,
 Priod fab- be ro i Duw fwy?

Ond

Ond llanwyd Dyn (nid llonwedd,)
 A delw 'r Sarph, dolurus wedd,
 Gwridodd na fedrai gredu
 Deg air yr addewid gu :

Rhad olwg, rho'i Duw eilwaith
 Berl i Ddyn, o burlwydd waith,
 Fel llaw o afael y llid,
 Ar ei Dduw drwy 'r addewid,
 A'r llaw hon er llawenydd
 Yw 'r di-grynn offeryn ffydd,
 Trysor mad y credadyn,
 Rhodd y Tad er rhyddid Dyn,
 A braint eiddi ysgog ei brig,
 Cu didwyll ras cadwedig,
 Gweithrediad gwiw a thradoeth
 Glan Ysryd, diwyd Duw doeth,
 Drwy ostwng draw i ifter,
 Troi Dyn oll at draed y Ner,
 I weled ei fawr waeledd,
 Yn us gwag, yn ysig wedd,
 Yn ddu, eiddil, yn ddiddim,
 Yn bell dwyll, heb allu dim;

Rhoddi cred ymddiried dda
 I'r mwyn Iôn o'r man yna,
 Dan bob trwm, ddwystrwm ddistryw,
 Ymroi 'n ei Fab, marw neu fyw,
 Dyna, 'n oed rhwng adenydd
 Y boeth ffwrn, fath beth y'w ffydd.

Anian yw ffydd o unwaith
 Derbynir, gwelir ei gwaith

N

Uniawn

Uniawn hedd anian yw hi,
 Gwyd Enaid o gadwyni,
 Ac anian wiw gyfran gu,
 Yn t'wyfo Dyn at Iesu,
 I gael cyflym rym ei rās
 Gem doethwedd a'i gymdeithas,
 A thrwyddi cair maith roddiad,
 Cu fwyn hedd, y cyfiawnhad.

Gwddf yw ffydd, a defnydd dwys,
 Di-glwyf, rhwng Duw a'i Eglwys,
 Ysgol Jacob---fai gobaith,
 Ffordd i Nef, hoff hardd iawn waith,
 Prawf o'i bywyd, iawnfryd oedd,
 Uwch ei throed, iach weithredoedd,
 Draw traidd, o anhawsder trwm,
 Drosodd, a gedy refwm.

Llygad ffydd gwybydd a gwel
 Duw 'n ddigon, dawn ddiogel;
 Drych anwyl, dra iach enaint,
 Drych yw hon a drecha haint,
 Er dyfod faethau 'r Diafol,
 Tarian yw, a'u try yn ol.

Anadl ffydd, beunydd lle b'o,
 Iôn ni âd ei Niweidio,
 Ni fawdd dŵr, ni faidd i dan
 Dynu y fath frŵd anian
 Yngwên Duw, drwy angau'n dwg,
 Draw o niwl hi dry 'n olwg.

CYWYDD

CYWYDD am cyflymder Oes Dyn.

III.

Y Teg rofyn tw' gwresog,
 Amrywliw deg liw dy glog,
 Odiaeth flodeuyn ydwy,
 Brigyn, glaswelltyn, glwys wyt,
 Gwisgi y tarddi o'r tir,
 Chwai eilwaith y'th ddychwelir;
 Dy flodeu dyfal adeg,
 Y boreu dŷf yn bur deg,
 Buan a cwyp dy fympwy,
 Brydnhawn, ac heb wrid yn hwy,
 Diau y gwael flodeuyn,
 Nid oes dy ail, ond oes Dyn.

Sychder a welais echdoe,
 Gwlaw a tharth, a gw lith ddoe,
 Maluriedig, mal 'r ydwy',
 Dyfna yn f'oes, dafnau 'n fwy;
 Daeth Angeu yn foreuol,
 Ogylch, blin gylch, blaen ac ol,
 Wrth f' ystlys, yn y llys llon,
 Angeu fudai 'nghyfoedion,
 Pa'm bum c'ŷd yn y byd bach?
 Trodd Angeu at radd Iengach:
 Rhoadwyllt 'r wyf yn rhedeg,
 Ar hŷd oes, i fy nrhi deg,
 Tri naw, ga'dd e'u troi yn ts—
 Ple? ond rhwymwyd plant trimis;

Oefoedd da, hwy a' eu hynt,
 Di wreiddyn, er doe'r oeddynt,
 Ac hŷd yr oefoedd cadarn,
 Yw ddoe 'n fyw, heddyw'n y farn :
 Dirwyn y mae'r oed araul,
 Mal 'hed rhew ymhelydr Haul,
 Neu ddeilen ar bren, o'i braint
 Gwŷf honn, mewn ganaf henaint ;
 Dyn roddir ar loyw-dir lys
 Ennyd awr, ac nid crys,
 Unweddwn i anniddos
 DARTH, neu wyliadwriaeth nos,
 Un hŷn yw ein heinioes,
 Freued y'm, Duw fyred oes,
 Cwsg dodaf, cysgod ydyw,
 Breuddwyd awr, ebrwydded yw !
 Ein mammaeth ddi weniaeth wâr,
 Yn ddiau yw'r hen Ddaear,
 Henaidd ei phridd, marlbridd brau,
 Yn hon henciddiwn ninau, *Esay* 51: 6.
 Gogyfuwch, neb uwch ni bydd,
 Y mann gwael, mwy na'i gilydd,
 Nid uwch Brenhin, gwin, na'i gog,
 Nid îs, y gwas, na'i Dwyflog,
 Ni bydd dig mewn bedd digoll,
 Yn gyd radd i'n gedir oll,
 Bonllef, rydd neb o unlle,
 Nes ymlaen, eisiau mwy lê;
 Ni wena, un gloyw wyneb,
 A'i lê'n oer, ni wyla neb;

Os anferth d'ranau fwnfawr,
 Os gleuo mellt, os gwlaw mawr,
 Os llais udcorn, a chorned,
 Eilw i'r maes, fyddin laes led,
 Os Dae'r greigar a grynn,
 Dán awyr, os du Newyn:
 O'r Bedd, rhag un blinwedd bla,
 Ni cheir un, a ddychryna;

Yn y bedd bydd y meddwawn,
 Is wybr oll, yn wyr tobr iawn:
 Pob cybydd,--'n oed Pab cobaur
 Gwedi ddigoni ag Aur;
 Buan ehêd y bywyd,
 Ceir Bedd i waghau'r byd,
 Gyda gair gwedi gorwedd,
 Ceir Barn i waghau'r Bedd.

*****

Dull y Farn Ddiweddaf.

IV.

TRWY Ion mawr, daw tro i'n mŷsg,
 Drwm awyr cân, daw'r meirw o'u cŵsg,
 Teulu Nef, gant loyw iawn wŷsg,
 Byw 'n unllu, heb un yn llësg,
 Di afael gwir' Diau a'u gwasg:
 Eifff yr hen lawr yn ffwrn lôsg.

Englonion

ENGLYNION o Fyfyrdod am y Ser

V.

SULWAIS ganolnos olau—ar y Ser,
Eres oedd eu drychau,
Gwel'd yr entrych gwych yn gwau
Oll i gyd, yn llygadau.

Bronau, Lanternau lawn tan,—llu uchel
Llewychus a feirian,
Lampau, neu flodeu nef lan,
Disgleirwch,—Dysglau arian.

Bywiol anwyl beleni,—Côr selog
Grisialaidd oleuni;
Gwneuthuriad, trefniad Duw trî,
Torfydynt di rifedi.

Yr Haul, yn araul, flaenori:—ffynnon,
A ffenestr goleuni,
Gwrefogydd ein nentydd ni,
A th'wniad ei wytheni.

Gweledig Oleuadau,---Arwyddion,
A'r addas Blanedau,
Fel i'w Bod yn rhoi clod clau,
Trwy edyn eu troiadau.

Llyw derfyn y llu dirfawr,---a'u goglud
Yn y gwagle tramawr,

Nis gwnn am eu naws geinwawr,
Us wyf fi, fy Nuw sy fawr

*****

ENGLYN i'r Iaith Gymraeg.

VI.

IAITH bêr, iaith Gomer, iaith gymeri
Iaith lwys,
Iaith lesawl i'w pherchen;
Iaith a'i gwaith o wyth gwythen,
Iaith a faif er eitha fen.

*****

ENGLYNION Boddlonrwydd,

VII.

I'R goleu am wir gulwydd,
Dyrcha 'th ben, yr awen rwydd,
I ddatgan mawl, dwymnawl des,
Buddiol iawnwres, Boddlonrwydd.

Addas adail ddewisedig,—ffynnon
Hoff iawn fywyd diddig:
Mae hedd, llad rhyfedd lle trig,
A llid, o bydd belledig.

Cardotun

Cardotun llon boddlon,—ei waelod
 Welir mwy heddychol,
 Nag annoeth Iarll, ffaglboeth ffôl,
 Ynfyd lân, anfodlonol.

Os gwgu a wneiff ysgogiad—y byd,
 Heb Eidion, na Dafad, *Hab. 3. 17.*
 Dyma 'r Dynion llon wellhad—
 Sy fodlon i'w sefydliad.

Bodlon yn weision Iesu,—byw adlais,
 Nid bodlon i bechu ;
 Bodlon i gyfion fyw 'n gu,—
 Anfodlon byw 'n ynfydlu.

A fedd lawndymp foddlonder,
 Glan bwyll, yn ei galon ber,
 E dynn Fel, p'le bu dawn fwy?
 Fwch ardwy, o fol chwerwder.

Ond calon ddreng, lle 'mddengys,
 Ac heb fodlondeb di lys,
 A Gasgl wenwyn mewn gwyn gau
 O ymylau 'r gwin melyn.

Pwy yw mam heddwch ond bodlondeb?
 Chwaer i amynedd awchrym wyneb,
 Mawr ach di waelder, merch duwioldeb
 A byd da'rwndwal pob tiriondeb.

Bodlon

Boddlon Ddyn gwiwlon golau—ni flyfa
 Aflesawl ddanteithiau
 Ond deisyfyn hŷf fwynhau
 O law Nêr welo 'norau.

*****

ENGLYN am ben Arglwyddiaeth Duw,

VIII

iau y uw a
 uw a yia uw a y
 D D D D D D D
 uwa ei w uw a we
 ayw y i uw a

Neu fel hyn.

Diau dydŷ, Duw dad ôd,
 Duw dad y Iâ, Duw dad yd,
 Duw âd ei dŵ, Duw da d'wedd
 Da yw dy dy di Duw dad.

BEDD ARGRAPH.

IX

Hunais ni chefais hwy chwyth, yn farwol,
 Ffiorwedd mewn oernyth,
 Nes daw i alw lais dilyth,
 A mawr Farn, na raid marw fyth.

Dyddiad

AWDL, ar y Pedwar mesur a'r hugain, o
amryw Destrab, neu Benwau Yngryth-
yrol, IESU CRIST.

X.

A RGLWYDD mawr, Nef, Llawr, a Llu,
Dw'r, a Ffian,

Awdr-waith oll yw IESU,
Athraw doeth, Aur coeth, Ior cu,
Adeifad i'w cerdeulu.

Dyddl Gyrch.

BALW yw fe, o Giléad,
Bywyd dyn, a Mab y Tad,
Barnwr, a phierffeihtwr ffydd,
Brenhin rhydd, Bara Ne'n rhad.

Dyddl Grwcco.

CADARN IOR, a chynghorwr,
Gymaliad, a Thad, a Thwr,
Caredig deg Greawdwr, --- a Mur glan
Caerog Dan, Craig, a Dw'r.

Prifff Cynnwildog.
DUW NE YW E, pob dawn all,
Dyw tin, dw'r, deitry eu dall,
Dyn byw yw, mda heb o'i well,
Daw yw, a Dyn, yn Dad oll.

Dyddiwr

Cadwyn Ferr.

DYDDIWR, Codwr, Diddwrwg, Cridwad,
Duw dedwyddfad, Dad, a Deddfwr, yw
Dyn, Dysgawdwr, Dawn dwys godiad,
Da wedd Ynad, a Diddanwr.

Præst Cadwynog.

ENAINT hawl mawrfrain, Dilmêl,
Enciniog bywiog heb ail,
Eiriolwr glan, Iorlan fel,
Esgob, Agos, Gwisg, Bugail,

Deuair fyriog, a thawldgyrch cadwynog.

FFYNNON, lonn las,
Ffordd, hoff urddag,

Golud addas, gwawd dueddiad,
Gwiw ei rodiad, a gwaredydd,
Gwas, Gwr gwiwas, gwisg aurgariad,
Gradd iawn dyfiad, gwreiddyn Daffydd:

Gwisg iw Ddefaid, a gwarediad,
Gobaith Enaid,

Goleu cannaid, gloywa cynhydd

Gallu dibaid, gwawd yw Ddwydd

Glan hawr euriad, gwawd yw Ddwydd

Golud gweinlad, Gwlad gweinwydd

Gwydd Dlogyniog, a thawldiad

GATR Duw dydd, gwawd odidog

Gloyw real, i glirio euog.

Gweinidog Enaidiau, gwawd yw Ddwydd

Gweinidog Enaidiau, gwawd yw Ddwydd

Gweinidog Enaidiau, gwawd yw Ddwydd

Gweinidog Enaidiau, gwawd yw Ddwydd

(uog,
Gwionedd, mwynhedd mac'n hau, allysiet
Gwynn yw, a gwridogi, Gwini'w Gariadau.

Byr a Thoddaid.

HAUL yw IESU, hawl ei weision,--haelaidd
Helaeth Dngareddion,
Hafwr addas, ei hoyw roddion,
Had y wraig, hyder i weigion,
Hawddgar sylwedd, hedd grasoliou,
Hoff rydd annoeth, ar ffordd union,
Hwyrfydig ei ddig, Dduw Iôn.--Digonedd,
Hyfrydwedd, Naf rhadlon.

Glogymach.

IESU enw'n idd sy Ynad,
Iwrch, a'i dradorth oruwch droeddiad,
Iawn llawn, a lluniwr,
Iorod waredwr, a cheldwad,
Iachawdwr, a cheldwad.

lly Hir a thoddaid.

LLYWYDD yw Iesu, i'w holl ddewisiaid,
Lloches ddifyr, llewyohus i'w Ddefaid,
Llys Tarianog, rhag llu Efroniaid,
Llaw sy am rannu, lles amryw Enaid,
Llawn dostani, llon dylf euraid,--di gryn
Llew i'w holl clyn,--llyw ei Anwyhiad.

Hipyni byr, a Hipyni hir.

MAB gonuchel, mwyn Ior isel,
Maen yw'r Iesu; meddyg

(116)
Meddyg, Prynniad, Meichiau, Taliad,
Mawr Adeilad, Mur i'w deulu.

Cyhydedd Ferr.

NER ei enwir, yn ei Rinwedd,
Nodded oleu, 'n nydd dialedd,
Noddfa 'ngolwg nawdd 'Fengyledd,
Naf wir felus, Nef orfoledd.

Cyhydedd Namban.

Porth yw Iesu, pur-waith i'w Weision,
Pŵr ei Eglwys o bob peryglon,
Pen agos hoyw, poen i'w gaeion,
Pren Afalau, per y Nefolion.

Gwawdodyn hir.

Pasg rhai dynion pwyfig crediniol,
Purwr gwllithog, per-arogliaethol,
Preswylfa union, pur sylfaenol,
Priod gwrefog, parod grafol,—hyfryd
Prophwyd hefyd, praff o had dwyfol.

Gwawdodyn byrr.

Prynedigaeth, prw'hynod egwyl,
Pŵr lwyr parod, perl oreu perwyl,
Pêr iawn Arch, pur yn ei orchwyl—goloyw,
Pwyli murr enw, pwy sy mor anwyl?

Awdl gywydd.

RHAGFLAENOR gafael union,

Rhon

Rhos Saron, a'i Ras firiol
Rhan ei Bobl, Rhin byw ablwaith,
Rhî ufuddwaith, Rhyfoddol,

Cyrch a châtta

SEREN, yw Iesu euraidd,
Salomon, iel mwynaid;
Seilo, yn llawn gras haelaidd,
Samariad, breustad wraidd,
Sy eang-teg, a Sangtaidd,
Sylfaen, a mur maen mawr Mwys
Sallu Eglwys, ddi figlaidd.

Gorchest y Beirad, a chyhydedd hir,
TWR llawn, troell hedd,
Teml, iawn, twym wledd,
Tiriawn, Ter-wedd, Teyrn, Tarian,
Ty gwm teg annedd,
Teilwng Dad haelwedd,
Tri yn unwedd, trwy un anian.

Deuair. Syrion.

YSGOL, fuddiol nef addien,
Ysryd, a bywyd yn ben,
YDWYF, (yw,) Pwy a'i adwen,
Yn de mac, ac yn AMEN.

*****

ALWACIAEOR galle union

Rhos

AWDL ary Ddihareb, " Gwell Bendith
y Tlawd, na Meistrrolaeth y Cadarn."

XI.

GWELL ydyw'r ddigolledig,
Ewyn doeth drefn, fendith a drig,
Na then feistrrolaeth unig, — Serthaidd iarn,
Y cadarn trangcedig.

Pa fyd, trwch adfyd, tra chwith?

Pa lwyddiant?

Pa wleddoedd heb felltith?

Pa boenfa fel pla i'n plith?

Pa f swynder heb bur fendith?

A wnel wledd trugaredd gwbl,

Da 'w llys i'r di allu,

Gyda llog daw cyflog c'oedd

I'w lyfoedd, i'w law Iesu.

Gan fod gwllth, Bendith byw undeb,

Y Tlawd,

Fel taledig wofeb, * gwobr.

Gwae wrth hyn i'r gwrthwneb,

Haedd' felltithion noethion neb.

Rhoddw'r llawen, gwen ddi gabl,

Hilio wledd trugaredd gwbl,

Da iawn yw, mae Duw yn abl,

Deil yn dda, fe dâl yn ddwbl.

Meistrrolaeth, ry gaeth y'n gweithio
 Taer waedd,
 At yr Ion eill ddarglo
 Pob rhyw drwm, oer orthrwm ruthro;
 Duw--- y llewod a eill ieduo,
 Prawf o'i lesiant pair seluso,
 Y groes yn Gan lan ddi flino,
 Tras mad, trwy ei symudo, neu roi nerth
 Iach eurwerth i'r chario.

Gwelir Meistrrolaeth galed,-- yn Pharo,
 Offeryn toff gaethiwed,
 Ca'dd o'i Orfedd glaerwedd gled
 Odde' Mor, yn ddi mwared.

Am waith, ei rwyglaith ragfarn,---och ond,
 Ni chafodd y cadarn,
 Ond diosg o'i Glud haiarn
 I'r Môr---o'r oer fôr i'r Farn.

Galwad hwyr o'r gwaelod hollt,
 "Trown yn ol, mac'n t'ranu'n wyllt,
 "Byd mawr, a gwibiadau mell,
 Marw drwy hyn, ymro dwr hallt.

Y llu gwaellon, man lle gwelir,
 Maes ydynt yma ofodir,
 I holl Fawrion, fel llafurir,
 F'o llwm hadyd, felly medir.

Enly

ENGLYNION a wnaed i Mr. DAVID
SAMUEL, pan aeth ef i *Ffraingc* i feddy-
giniacthu'r Carcharorion 1798.

XII.

Ymlenwaf a mawl union,---i'r Doctor,
A'r Deftant gerdd gyfon,
DAFYDD SAMWEL, dawl dôn:
Bardd, a Meddyg, bwrdd moddion.

(aeth,

I *Ffraingc*, dros dyfn-gaingc y donn---dïau
A da yw i'r Cleifion:
Pwy dynerach freuach fron,
Calon dostur?---cla' 'n dystion.

(iodd

Uwch Dyfroedd moreodd mawrion,--trafael-
Trwy foliant cyfrif-lon,
Llestr y COOKE, llys troeawg hon
A rwygodd donnau 'r eigion.

Uwch daear yn iach deuodd,---Cymro pur,
Camrau pell a roddodd,
Yn ollawl, parch enillodd,
Ei ferth fyd f'o wrth ei fodd.

O SAMWEL, fu'n ffel hoff eiliaw--Llon-gerdd
Yn Llan-gar, mae'n deilliaw;
Magwyd, heb ei ddirmygiaw,
Gwir hyn, yn Nant glynn y g'law.

P

Englyn

ENGLYNION I'r Cwrw.

XIII.

Mae'r ason, Dwfr'llon ei lli,---yn iachol,
 Yn wych i ddiodi,
 Chwerw-yw hyn, chwareu a hi,
 O gwyllt fydd, geill dy foddï.

Rhydd cwrw' godwm, trwm mewn trip,
 Denu'r troed yn dynn i'r trap,
 Gwŷro yma, tryma trwp,
 Pwyso draw, pwy ofiai drop?

ENGLYNION I'r Dderwen.

XIV.

DERWEN, Brenhinbren hoenbryd,--o godfron
 Gauad-frig a hyfryd;
 Ei rhiddin fy'n cyrhaeddyd
 Cauad barch, uwch coed y byd.

SIARLAS ireidd-dras yr AIL,--rhag mawrddig
 Cuddiedig ca'dd adail,
 Yn y Dderwen nôdd arail,
 Gwisgwyd hwn gan gyfgod dail.

Tinnau pan af i annedd --- Y Ddaear
 A ddewis heb omedd
 Gael Derwen i glyd orwedd,
 Gwisg i mi gysgu ym medd.

CYWYDD Y BYD.

XV.

DAWN isel, oes un-dyn esyd
 Deg fawl i wywedig fyd?
 De'wch wyr hyfion dechreufyd
 Difai'ch barn, ai da fu'ch byd?
 Dywedodd Crist mai trifyd,
 Dan bwys, a gaid yn y byd;
 Dagrau a wyl pan anyd
 Dyn bach, gan mor dynn y byd,
 Du-dwyll gellir dywedyd,
 Dygn arw boen, nid gwynn yw'r byd;
 Diafl ymhawb wedi 'maflyd,
 Denodd bawb, d'wynawdd y byd;
 Diafol hyf, di fawl hefyd,
 Didwr balch ydyw Duw 'r byd:
 Dir, nid aeth neb o'i febyd
 Drwy oes bell, heb drais y byd;
 Drudfawr ydyw 'r adfyd,
 Dyfn oer bwl yw defni'r byd;
 Dyn uchel yn dwyn iechyd
 Deall beth o dwyll y byd,
 Da y dyn dywaid ennyd
 "Duw inghadwof man b'of mewn byd;
 Daw 'n oleu nad anwlyd,
 Du elyn yw boglyn byd;
 Da wobrau am dwyll dybryd
 Derbyn deddfwyr, Barnwyr byd;

Dat.

Dau wynebog niſſ gog'yd,
 Diriaid yw gweilch beilch y byd;
 Dwl ſwnfawr, diles ynfyd,
 Dail di bwys yw deiliaid byd;
 Di ſeiwch o'ch du fywyd
 Dorſeydd beilch, derfydd y byd;
 Dydd a dydd da ddedw'ddyd
 Dywys ben, diau oes byd;
 Di gel dylaem ochelyd
 Diafwl; Cnawd bawddwl, a byd;
 Daw Angeu, ni wiw diengyd,
 Dan iau'r Bedd, i'n dwyn o'r byd,
 Diben geir ar ei benyd,
 Dydd Barn y diwedda byd;
 Doeth'oesbraff, Daw a'th ysbryd
 Dwg ni 'fewn i dy gain fyd;
 Danfon ni i dy wynfyd,
 Dyna ben ar donnau Byd.

